

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

להתפלל מה שהציבור אומרים

דרך ארץ, כדלהלן) אבל לענין שלא יהא נראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, בפסוק ראשון סגי, וכו"ל.

ו) **וכתב** שם המשנה ברורה (סק"ט) וה"ה שאר דבר שהצבור אומרים, כגון תהלה לדוד או עלינו קורא עמהם שכן דרך ארץ.

ז) **ובחיי** אדם (חלק א כלל כ"א הל' ז) הוסיף: והוא הדין בכל דבר שהצבור עוסקים בו, אפילו פיוטים יקרא עמהם, אף על פי שכבר אמר (וה"ה אם אין מנהגו לאמרם, אלא שכעת מתפלל בבית כנסת שנוהגים לאמרם), ואל יפרוש מן הצבור.

ח) **והנה** י"א שגם 'עלינו' חייב לומר עם הציבור (ולא רק מהנהגה טובה), מכיון שהציבור משתחוים להקב"ה כשאומרים 'ואנחנו כורעים', מחוייב הוא לומר עלינו ולהשתחוות עמהם, שלא יראה כאילו כופר ח"ו, וכפי הדין ב'מודים' וכו"ל. אולם רבים ס"ל שאינו מחוייב לומר עמהם, כי אין הציבור משתחוים ביחד, אלא כל אחר אומר 'עלינו' בקצב שלו. ורק בימים הנוראים שאומרים 'עלינו' במוסף, ובחזרת הש"ץ כל הקהל כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ביחד, אז חייב לאמרו ולהשתחוות עם הציבור, אבל בכל השנה אינו חייב ומ"מ יש מדה טובה לעשות כן [ונ"מ האם צריך לאמרו כשהוא לומד תורה וכדו' באותה זמן וכדלהלן בסעיף הבא].

ט) **והובא** בשם הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה תפילה, פרק ו' ארחות הלכה הערה 27) שמאחר ודין זה הוא רק משום מנהג דרך ארץ לכן הוא נוהג רק כאשר יושב בטל, אבל אם עוסק בתלמוד תורה פטור מלומר אמן ואפילו יהא שמייה רבא עם הציבור וכל שכן אשרי ועלינו, אלא א"כ ניכר הדבר שפורש מהציבור, ולכן 'אשרי' שאומרים אותו בישיבה, אינו צריך לומר עמהם, ורק בעלינו אם כל הציבור עומד ואומר, יעמוד עמהם כדי שלא יהיה ניכר.

ומטעם זה צריך לענות עם הציבור קדושה ברכו ומודים, מאחר שאם לא יענה עמהם יהיה ניכר הדבר.

וכן לברכת כהנים יפסוק ויעמוד כנגד הכהנים לקבל ברכתם, אפילו אם כבר שמע ברכת כהנים באותו יום. אבל לא יבטל בשביל זה תלמוד תורה דרבים.

י) **וכמו** כן השומע ציבור שעונים קדושה חייב לעמוד ולענות עמהם. ואף העובר ברחוב על יד בית הכנסת ושומע שאומרים קדושה ג"כ צריך לעצור ולענות עמהם. וראה בספר אשי ישראל (פרק כ"ד סעיף כ"ז) שמצוה לענות עמהם קדושה, אך אינו חייב (ע"ש המקורות לזה). אולם לעיל שם (בסוף הערה כ"ב) הביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאמר בשם החזו"א, שגם העומד ברחוב חייב לענות.

א) **איתא** בשו"ע (סימן ס"ה סעיפים ב' וג') שהנכנס לבפית הכנסת, ושומע שהציבור קורין קריאת שמע, אפילו אם הוא כבר קרא, מ"מ מחוייב לומר עם הציבור הפסוק של 'שמע ישראל' [וגם את הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו" וגו'. מ"ב שם] שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חבריו.

וה"ה אם כבר נמצא בבהכ"נ כגון שלומד שם או אומר תחנונים או שארי דברים במקום שרשאי לפסוק בהם, כשיגיע הציבור 'לשמע ישראל' אומר עמהם ביחד. אבל אם הוא עוסק במקום שאינו רשאי להפסיק, כמו מברוך שאמר ואילך, דעת השו"ע שלא יפסיק, אלא בשעה שהציבור עונים 'שמע ישראל' יאמר את המילים שהוא מתפלל בניגון שהקהל קוראים ק"ש, כדי שיהא נראה כאילו קורא עמהם.

ב) **אולם** המ"ב (ס"ק י"א) כתב שהאחרונים כתבו דברכת ב"ש וישתבח ובפסוקי דזמרה יש להפסיק כדי לקבל עול מלכות שמים עם הצבור, אבל בברכות של ק"ש וכן בין הפרקים לא יפסיק כלל אלא יאמר אותן התיבות בניגון כמו שהצבור אומרים ק"ש, עכ"ל.

ולדין שנוהגים לכסות את העינים בידו בשעת אמירת הפסוק הראשון של קריאת שמע, יש להניח אז את ידו על העינים בנוסף למה שאומר בניגון ק"ש, כדי שיראה כאילו קורא עמהם קריאת שמע.

ג) **בספר** לקט הקמח החדש (סימן ס"ה אות ז') הקשה, מה שייך בזמנינו נראה ככופר או כפורש מן הציבור, הלא כל הציבור מכסים את עיניהם בידיהם ולא רואים מה שהוא עושה. ותירץ שזה משום עצמו, שהוא לא ירגיש את עצמו כפורש מן הציבור, ע"ש.

ועי"ל שיש לחשוש ליחידים שלא עושים כדין ולא אומרים ק"ש עם הציבור, ונדמה להם שגם הוא לא עושה כן (שהרי רואים שאינו מכסה את עיניו בידו) ויבואו לזלזל בזה עוד יותר.

ד) **וכע"ז** מבואר עוד (סימן ק"ט ס"א), שאם נמצא בבית הכנסת, ואינו מתפלל עמהם, והש"ץ מגיע לברכת מודים צריך להשתחוות ולומר מודים (דרבנן) עם הציבור, ע"כ, שלא יהא נראה ככופר אם אינו משתחוה. מ"ב שם. ואם הוא מתפלל ונמצא אז במקום שאסור להפסיק, עכ"פ צריך לכרוע עם הציבור בלי לומר 'מודים', (ע"ש כל הפרטים).

ה) **ואף** שאינו חייב לקרוא עמהם רק את הפסוק הראשון ('שמע ישראל' וגו' עם 'ברוך שם' וגו'), וכו"ל, מ"מ טוב שיקרא עמהם את כל קריאת שמע ויקבל שכר כקורא בתורה. וביאר בבית יוסף שם שזוהי דרך עצה טובה (שכן הוא

יא) ומ"מ נראה, שאם שומע החזן אומר "וקרא זה אל זה ואמר" או ששמוע הציבור עונים "קדוש קדוש קדוש" צריך לעצור ולענות עמהם עד סוף הפסוק "מלא כל הארץ כבוד", אבל אינו חייב להמתין כדי לענות על שאר הקדושה. וה"ה עם שומע כשהגיעו ל'ברוך כבוד ה' ממקומו' צריך לענות אותו עמהם, אבל אינו חייב להמתין כדי לענות על המשך הקדושה, ויכול ללכת לדרכו. אך מ"מ אם אינו נחפז לדרכו יעשה מצוה אם ימתין ויענה על כל הקדושה.

זהמתפלל במנין שלא לפי נוסחתו יאמר מזמור זה במנחה וגם במעריב כדי לצאת את שני המנהגים, כדי לאמרו עם הציבור וכדי לקיים גם את מנהגו הוא. כי אין שום קפידא מלאמרו שלש פעמים ביום.

טז) ומצוי שבסוף התפילה במשך השנה אומרים כמה פרקי תהלים לרפואת חולה. וזו היא חסד גדול ליהודי במצוקה. אכן יש אנשים "שאינו להם זמן" ויוצאים מבית הכנסת בלי לומר התהלים עם הציבור. אולם אין זו הנהגה נכונה כלל. ואם הוא עצמו היה חולה ר"ל או אחד מבני משפחתו בודאי היה רוצה שכל המתפללים ישארו ויתפללו לרפואתו, ושאר אחד לא יצא. כי ברבות המתפללים עבור החולה יש יותר סיכויים לרפואתו, ומאי דסני לך לחברך לא תעביד. וגם שייך כאן גם את הטעמים המובאים להלן.

יז) והנה כעת אומרים כמה פרקי תהלים אחר כל תפילה שבבתי הכנסיות, להצלת אחינו בית ישראל העומדים בצרה ובשביה. אך ישנם אנשים שמיד בסיום התפילה יוצאים מבית הכנסת וממילא לא משתתפים בתפילות אלו. ומן הסתם יש להם סיבה טובה לצאת מיד, ומ"מ אין זו הנהגה נכונה כלל.

יח) וכל שכן לפי מה שכתב בחשוקי חמד (סוכה דף ג"ב). כתב בתו"ד שאמירת תהלים בשעה זו (עת מלחמה) היא מצוה דאורייתא של תפילה בעת צרה כמבואר ברמב"ן, עכ"ד. ואין לברוח מקיום מצוה דאורייתא עם הציבור.

יט) עוד דאיתא במס' תענית (דף י"א). בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים: פלוני זה שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת צבור.

כ) ובנוסף לכל זה הרי יש הנהגה של נושא בעול עם חבירו, שהוא אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (כמבואר בפרק ו' של פרקי אבות). וביאר המסילת ישרים (פרק י"ט בתחילתו): החלק השני שבין אדם לחבירו (ע"ש) ענינו גודל ההטבה שיהיה האדם לעולם מטיב לבריות ולא מריע להם, וזה בגוף, בממון, ובנפש: בגוף, שיהיה משתדל לעזור כל אדם במה שיוכל ויקל משאם מעליהם, והוא מה ששינו (אבות פ"ו): ונושא בעול עם חבירו, ואם מגיע לחבירו איזה נזק בגופו, והוא יוכל למנוע אותו או להסירו, יטרח כדי לעשותו.

כא) ומה שכתב 'מטיב לבריות ולא מריע להם'. ביאר הגר"א ארלנגר זצ"ל (בפי' מאור המסילה שם) שאין הכוונה שלא יריע להם ממש, כי זה פשיטא, אלא מדובר באופן שמצד הדין הוא פטור מלעזור, כגון שיפסיד מממונו עי"ז, מ"מ עליו להכנס לפנים משורת הדין ויותר משלו כדי לעזור לחבירו גם אם מפסיד מעט עי"ז.

כב) וכענין ביאר הפלא יועץ (עוד עור) וז"ל: כמו שהקב"ה עזרה בצרות נמצא מאד, כן ראוי לאדם שילך בדרכיו ויעזור את חבירו בגופו, ובממונו, ובדברים טובים דבר בעתו, ויהא נושא בעול עם חבירו. ולא יאמר שלום עלי נפשי ומה לי ולצרה הזאת, כי כלנו בני איש אחד נחנו, אחים אנחנו, ואח לצרה יולד, והעוזר יהיה אלקי"ם בעזרו ועליו יציץ נזרו, עכ"ל.

יב) והנה בסוף התפילה נחלקו המנהגים לסדר התפלה. למנהג אשכנז אומרים עלינו ולאחר מכן שיר של יום ולבסוף (למנהג ארץ ישראל) אומרים 'אין כאלקינו' ופטום הקטורת. ולמנהג עדות המזרח ומנהג החסידים הסדר הוא בית יעקב וכו' ושיר של יום, אין כאלקינו ופטום הקטורת, ולבסוף עלינו (וישנם גם שינויים נוספים) ובן אשכנז שמתפלל אצל עדות המזרח או אצל החסידים ישנה את הסדר שרגיל בו ויאמר עמהם לפי מנהג המקום (כי אין הסדר מעכב כלל והעיקר שיאמר את כל מה שרגיל בו).

יג) אולם בן ספרד המתפלל במנין בנוסח אשכנז, כתב בשו"ת אור לציון (חלק ב' פרק ז' סימן ל"ח). שאם אינו שליח ציבור באותו מקום, אין צריך לשנות כלל, אבל אם הוא שליח ציבור, צריך לשנות את הנוסח בחלק התפילה שאומר בקול, וכגון תפילת החזרה, וכן סדר התפילה שלאחר שמונה עשרה. וטוב שלא לעמוד שליח ציבור במקום כזה, אלא אם כן יש לו חיוב להיות שליח ציבור.

וכיאר שם בהערות כיון שבנוסח וסדר התפילה יש קפידא לפי הקבלה, לא ישנה כשמתפלל בלחש, ורק כשמתפלל כשליח ציבור, כיון שאין תפילתו לצורך עצמו, אלא לצורך הציבור, יש לו להתפלל לפי נוסח הציבור שבו מתפלל, והטוב ביותר שלא לעמוד שליח ציבור בציבור זה, כיון שאין מתפלל לפי הנוסח שרגיל בו.

ולענין עלינו לשבח, אעפ"י שהציבור מקדימים לומר עלינו לשבח קודם שיר של יום (שלא כפי נוסחתו), יש לו לומר עמהם, דלא גרע מנכנס לביהכ"נ ומצא ציבור שאומרים עלינו לשבח, שאומר עמהם מדין דרך ארץ, וכמבואר במג"א בסימן ס"ה ס"ק ג' ובמחצית השקל שם, ואח"כ יאמר שיר של יום ופרשת הקטורת, ויחזור לומר עלינו לשבח, שכן צריך להיות הסדר לפי נוסח הארז"ל. (והוא הדין בערבית, שאם נמצא בציבור שלא נוהגים לומר שיר למעלות לאחר תפילת שמו"ע, אלא אומרים מיד עלינו לשבח, שיש לו לומר עמהם עלינו לשבח לפני שיר למעלות), עכ"ד.

יד) אכן הגר"י הלל שליט"א כתב (שו"ת וישב הים חלק א' בסוף סימן ה') שכיון שאמירת עלינו וכו' עם הציבור אינו אלא הנהגה טובה ולא חיוב, לכן אין לספרדי המתפלל עם האשכנזים לשנות סדר תפלתו משום זה כלל, ולומר עלינו לשבח לאחר ובא לציון, אלא יתפלל כדרכו ויאמר עלינו לבסוף כמנהגו, וגם אין צריך לומר כל הקריאת שמע, ורק בפסוק ראשון דק"ש צריך להפסיק ולומר עמהם משום חומרת קבלת עול מלכות שמים, שלא יראה שאינו מקבל ביחד עם הציבור, עכ"ד.

טז) וכמו כן למנהג בני אשכנז בימים הנוראים (מר"ח אלול עד הושענא רבא) מוסיפים לומר בסוף התפלה ערב

לע"נ הגאון הגדול
רבי שלום מרדכי ב"ר משה הכהן שבדרון זצוק"ל
המהרש"ם מברזן
נלב"ע ט"ז בשבט תרע"א
זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
הונצח ע"י נכדו הרב אליהו שחור שליט"א

א-ל נא רפא נא לה
הציבור נקרא להמשיך והעתיז בתפילה ובתחנונים
לרפואתה השלימה והמהירה של הרבנית
מרת **תרצה בת קריינדל** תליט"א
אשת חבר למורנו הגו"י טשזנר שליט"א
הזקוקה לרחמי שמים מרובים בתושחי'
והן א-ל כביר לא ימאס תפילת רבים

שלא להפסיק כנגד המתפלל

הקדמה

אדם העומד בתפילה, אסור לשבת לידו. וכן אסור לעבור לפניו. ואעפ"י שבטור ובשו"ע נכללו שתי ההלכות הללו תחת שם אחד "שלא להפסיק כנגד המתפלל". מ"מ אלו הם שתי דינים נפרדים, שטעמיהם שונים, וממילא גם יש בהם הבדלים רבים בדין. ו**תחילה** נבאר את הדין הראשון, שלא לישב על יד המתפלל, ואחריו את הדין שלא לעבור לפני המתפלל, וכפי הסדר בשו"ע סי' ק"ב.

שלא לישב ע"י המתפלל

א. אסור לשבת בתוך ארבע אמות של המתפלל, ובגמ' (ברכות לא:): למדו דין זה מתפילת חנה, שכשעמדה והתפללה לא ישב עלי הכהן בתוך ד' אמותיה.

ובטעם האיסור כתב הטור, שכשיושב ליד אדם המתפלל והוא אינו עוסק בתפילה נראה כאילו חבירו מקבל עליו עול מלכות שמים והוא אינו מקבל. והט"ז כתב טעם אחר, שהמקום שהמתפלל עומד אדמת קודש הוא, וצריך לנהוג כבוד במקום הזה, ולכן אסור לשבת שם כשאינו עוסק בתפילה¹.

לא רק לשבת אסור אלא אפי' להיסמך, לפי שסמיכה כשישבה. אמנם בסמיכה יש שתי דרגות, סמיכה גמורה שאם ינטל אותו דבר שנסמך עליו לא יוכל לעמוד, וסמיכה במקצת שאם ינטל יוכל לעמוד. ובסמיכה במקצת יש להקל במקום הדחק.

האיסור הוא מכל צדדיו של המתפלל

ב. אסור לישב בתוך ד' אמות של המתפלל בין לפניו ובין לאחוריו ובין מן הצדדים. ומודדים ארבע אמות בעיגול ואין מרבעים אותם, דהיינו שאם יושב באלכסון כלפי המתפלל די בארבע אמות, ולא בעיגול הארבע אמות עם האלכסון². **ואמנם** יש הסוברים שלא אסור לישב מאחרי המתפלל, אלא רק מלפניו ומצדדיו. אולם כבר הסכימו האחרונים לאסור אף מאחוריו. ומ"מ אם יש צדדים נוספים להקל אין צריך להחמיר בלאחוריו, וכפי שיבואר להלן.

יש אומרים שדווקא מאחוריו ומהצדדים מספיק להרחיק ארבע אמות, אבל לפניו אסור לישב אפי' כמלא עיניו, משום שנראה כמשתחוה לו. ואפי' אם היושב שם גם מתפלל לא יועיל. **וכתבו** האחרונים שטוב להחמיר כדעה זו. אולם דווקא כשיושב לפניו, אבל בעומד כתב המשנ"ב (סק"ט) שאין להחמיר, ואפשר שאפי' בתוך ד' אמותיו מותר בעומד³.

ודבר זה מצוי באמירת תחנון, שהציבור הגיע כבר לתחנון ולכתחילה צריך לומר תחנון בישיבה, אולם מאחוריו יש אדם שעוד לא סיים תפילתו, אפי' אותו מתפלל מרוחק ממנו יותר מד' אמות, מ"מ לכתחילה יש להחמיר כדיעה זו האוסרת אפי' כמלא עיניו, ולכן אם יכול לילך לצדדים ילך, ואם לא, יאמר תחנון בעמידה [משנ"ב סי' קל"א סק"י].

מתי מותר לישב ליד המתפלל

ג. ישנם ארבעה אופנים שבהם מותר לישב ליד המתפלל. והם: כשהיושב עוסק בתפילה. כשהיושב חלוש. כשהמתפלל בא בגבולו של היושב. וכשמפסיק רשות. ונבאר את הפרטים שבכל היתר.

עוסק בתפילה

ד. לא אסור לשבת בד' אמותיו של המתפלל אלא כשהיושב אינו מתפלל בעצמו, אבל אם גם היושב עוסק בתפילה מותר. **ואפי'** עוסק בדברים שהם מתיקוני התפילות, וכגון באמירת פרק 'איזהו מקומן', או בפרקי אבות אחרי מנחה בשבת, מותר לישב ליד המתפלל ואין צריך להרחיק. **ויש** מי שמתיר אפי' בעוסק בתורה, שלא אסור אלא כשיושב ודומם, אבל כשעוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו עול מלכות שמים⁴.

והמשנ"ב הביא מהאחרונים שטוב להחמיר בעוסק בתורה שלא לישב, אם לא בשעת הדחק [כגון שאין לו מקום לישב חוץ לד' אמותיו של המתפלל]. וכשיושב מאחורי המתפלל אין להחמיר, כיון שבלאו הכי יש מקילין ביושב מאחורי המתפלל אפי' יושב ודומם, א"כ ביושב ועוסק בתורה שיש צד נוסף להקל, מותר לכתחילה.

וכתב הבית יוסף שגם מי שהתיר בעוסק בתורה היינו דווקא כשמוציא דברי תורה בשפתיו, אבל אם מהרהר בליבו אינו מועיל, כיון שאין הדבר ניכר שעוסק בתורה ונראה שאינו רוצה לקבל עול מלכות שמים.

אמנם אם לומד מתוך ספר הפתוח לפניו, כתב המקור חיים שמותר, אעפ"י שאינו מוציא את המילים בשפתיו. כיון שניכר הדבר שהוא עוסק בתורה.

חלוש

ה. כתב השו"ע: "יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל חלוש מותר". וביאר המשנ"ב שמדובר כשידוע שהוא חלוש ואינו יכול לעמוד, ולכן מותר לו לשבת, שחולשתו מוכחת עליו שמפני כך ישב.

והכרעת המשנ"ב שאם אפשר בנקל להרחיק ד' אמות טוב שירחיק, ואם אי אפשר בקלות יש לסמוך על דברי המתירים. ודווקא כשיושב בצד המתפלל, אבל לפניו יש מחמירים אפי' בחלוש.

וביום הכיפורים שצמים ועומדים זמן רב בתפילה, ורוב הציבור מרגיש חולשה, ובפרט לקראת סוף היום. מותר לישב כיון שנחשב הדבר כידוע שהוא חלוש, ואפשר להקל אם אינו יכול בקל להרחיק ד' אמות.

בא גבולו

ו. אם היושב ישב במקומו ואח"כ בא אחר והתחיל להתפלל אינו צריך לקום שהרי המתפלל בא בגבולו, והוא זה שצריך להרחיק כשרוצה לעמוד ולהתפלל.

אמנם בבית הכנסת אפי' אם יש קודם צריך לקום. שבוז לא שייך בא בגבולו כיון שבית הכנסת הוא מקום מיוחד לתפילה לכולם.

אבל בביתו או בכל מקום אחר שאינו מקום המיוחד לתפילה אינו צריך לקום. ומ"מ מידת חסידות הוא לקום אפי' ככה"ג כדי להסיר מכשול מחבירו שעשה שלא כשורה.

אם יושב ועוסק בתורה, לא צריך להחמיר בזה אפי' בבית הכנסת. וכל שכן רב שיושב עם תלמידים ולומדים ובאו עשרה

המתפלל מודדים בעיגול, ואין מרבעים, ולכן גם היושב באלכסון מהמתפלל די לו בארבע אמות.

3. כיון שהטעם של נראה כמשתחוה שייך רק ביושב ולא בעומד. ואעפ"י שהפמ"ג צידד לאסור אפי' בעומד מטעם ביטול כונתו, מ"מ הכרעת המשנ"ב שאין להחמיר בעומד. נמצא שישיבה לפניו תוך ד"א אסורה, וישיבה חוץ לד"א טוב להחמיר, ובעמידה אין להחמיר.

4. ואף לטעם הט"ז, כשעוסק בתורה אין גנאי בזה שיושב במקום קדוש כיון שגם הוא עוסק בדבר קדוש.

נאמר במוצש"ק פ' בא. נכתב ע"י הרב אופיר נקר שליט"א, והיו הדברים לעיני מורנו הרב שליט"א.

(נושא השיעור הבא במוצש"ק פ' בשלח: מקום הראוי לתפילה).

1. המשנ"ב בסק"ו הזכיר את הטעם המובא בטור, ובהמשך הסימן בס"ק י"ד הוזכר גם טעם הט"ז.

2. ביאור הדבר: אדם העומד במרכז, ומודדים ממנו ארבע אמות לכל צד, אם מרבעים אח"כ את השטח, נמצא שמהמרכז עד הזוית שבכל צד יש יותר מארבע אמות. ולענין דין זה שלא לישב בד' אמותיו של

המתפללים, אין צריכין לעמוד, ואפי' מידת חסידות אין בכה"ג.⁵

מפסיק רשות

ז. כתב החיי אדם שאם המתפלל עומד בצד דבר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, מותר לישב בצד השני, אפי' אם הוא בתוך ארבע אמות של המתפלל. כיון שהיושב נמצא ברשות אחרת.⁵

לא התברר די הצורך אם החיי אדם התיר בכל דבר שהוא גבוה י' ורחב ד' או רק בדבר שהוא קבוע. ולכן בספסלים אפי' שהם גבוהים י' ורחבים ד' לא ברור שאפשר להתיר לשבת כיון שספסל הוא דבר שאינו קבוע. ומלבד זה לא תמיד המחיצה שבספסל מגיעה עד לארץ ופעמים רבות שיש יותר מג' טפחים מהרצפה לספסל.

מי נחשב מתפלל שאסור לשבת לידו

ח. מה שאסרו לשבת ליד המתפלל היינו דוקא בתפילת שמונה עשרה ולא בשאר חלקי התפילה.

וכתב המשנ"ב שאפי' אם כבר סיים תפילתו, וכעת מאריך בתחנונים, אפי' אסור לישב לידו כל זמן שלא פסע.⁶

אפי' קטן המתפלל אסור לשבת בתוך ד' אמותיו אם כבר הגיע לגיל חינוך.

גם מי שמתפלל בישיבה או בשכיבה [כגון חולה שמותר לו להתפלל כך] אסור לשבת בד' אמותיו.

שליח ציבור שחוזר התפילה אסור לשבת בד' אמותיו. וכן אם יש מי ששומע חזרת הש"צ ומתכוין לצאת בה ידי חובתו, נחשב הוא עצמו כמי שמתפלל, שהרי שומע כעונה, ואסור לשבת בד' אמות שלו [סי' קכ"ד סק"כ במשנ"ב ובשעה"צ].

שלא לעבור כנגד המתפלל

ט. האיסור השני שהבאנו בריש דברינו, שאסור לעבור כנגד המתפלל היינו בתוך ארבע אמות, אבל חוץ לארבע אמות מותר. טעם האיסור כתב במאמר מרדכי מפני שמבטל כוונתו. והחיי אדם כתב הטעם מפני שמפסיק בין המתפלל לשכינה.

ולענין זה לא יועיל אף אם העובר עצמו גם עוסק בתפילה כיון שטעם האיסור הוא משום ביטול כוונה או הפסק בין המתפלל לשכינה, וא"כ מה מהני שגם הוא עוסק בתפילה.

וכמו שהזכרנו לעיל לענין איסור ישיבה ליד המתפלל שהוא אפי' כשעוסק בתחנונים, ה"ה לענין האיסור לעבור כנגדו. וכן אסור לעבור לפני קטן המתפלל. וכן לפני מי שמתפלל בישיבה או בשכיבה גם אסור לעבור.

מה נחשב לעבור כנגד המתפלל

י. כתב ר' יונה שהאיסור לעבור כנגד המתפלל הוא רק לפני אבל מן הצדדים מותר. וכן נפסק בשו"ע.

אבל המגן אברהם הביא מהזוהר שגם מן הצדדים אסור לעבור בתוך ד' אמות.

וצדדים שלפניו, לדעת המג"א חשיב כמו לפניו ואסורים. ולדעת הא"ר חשיב כמון הצדדים ומותרים. וכתב המשנ"ב שאפשר להקל כה"ר במקום הדחק.

וכתב החיי אדם שכל מה שרואה בלי להטות ראשו לצדדים, לכל הדיעות דינו כמו לפניו.⁷ ומחלוקת המג"א והא"ר בצדדים שלפניו היינו באופן שאינו רואה אא"כ מטה ראשו לצדדים [הובאו דבריו במשנ"ב סי' ע"ט סק"ה לענין הרחקה מצוואה בזמן תפילה וברכה].

ולעבור אחרי המתפלל מותר. שלא שייך בזה הטעמים שהוזכרו לעיל. אולם יש לזוהר כשעובר מאחורי המתפלל שלא

ידחק במקום צר. שגם אם אין זה בכלל האיסור של לעבור לפני המתפלל מ"מ הרי הוא מפריעו בתפילתו כשדוחק אותו.

והמכשלה בזה מצויה באלו המתפללים בסוף בית הכנסת ופעמים שהעוברים מאחוריהם דוחפים אותם תוך כדי הליכתם, ומפריעים אותם מתפילתם.

אמנם אם עומדים במקום שהוא מעבר ואינו מיועד לתפילה מצינו לכמה מהפוסקים שכתבו שאינם יכולים לעכב מאחרים לעבור שם גם אם ע"י כך יפרעו בתפילתם, כיון שהמקום מיועד למעבר, ומ"מ ממידת חסידות טוב לזוהר בכך שלא להפריעם אעפ"י שלא נהגו כשורה.

לעבור כשיש מחיצה

יא. גם באופן שיש מחיצה גבוהה י' ורחבה ארבעה, מ"מ אסור לעבור לפני המתפלל, כל כמה שהמחיצה אינה גבוהה כ"כ שלא יוכל לראות את העובר מהצד השני. שאעפ"י שע"י המחיצה נחשב רשות אחרת, מ"מ כיון שרואה את העובר הרי מתבטלת כוונתו.

וכן במחיצה מזכוכית גם אם המחיצה גבוהה יותר מהמתפלל אסור לעבור, דסו"ס רואה את העובר מבעד למחיצה ומתבטלת כוונתו.

והבה"ל דן האם מותר לעבור לפני המתפלל כאשר המתפלל משלש את הטלית על פניו. [ולכאורה ה"ה כשהמתפלל עוצם עיניו]. וכתב שלפי הטעם של ביטול כוונתו לכאורה מותר כיון שאינו רואה את העובר. אבל לטעם שמפסיק בין המתפלל לשכינה אסור אפי' כשהמתפלל לא רואה.⁸

לפסוע ג' פסיעות בסיום התפילה

יב. אדם שסיים תפילת לחש, ומאחריו עומד אדם שלא סיים תפילתו אסור לפסוע שלש פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפילתו, שאם יפסע הרי זה כעובר לפני המתפלל [ומיירי כשהוא בתוך ד' אמותיו או שיבא לשם ע"י שפוסע לאחוריו].

ואפי' אם כשהתחיל הראשון להתפלל עוד לא היה שם זה שאחריו. ואח"כ הגיע השני לשם והתחיל להתפלל. מ"מ אין זה נחשב שהשני בא בגבולו. ואפי' אם האחרון מאריך בתפילתו, אסור לראשון לפסוע עד שיסיים אותו שאחריו את תפילתו.

ולכן מי שסיים תפילתו ורוצה לפסוע צריך לבדוק תחילה שאין אחריו מי שמתפלל. ואעפ"י שמבואר ברמ"א (סי' קכ"ג ס"ב) שאסור להחזיר פניו לציבור עד שיסיים הש"צ תפילתו. וא"כ כיצד יוכל לדעת אם יכול לפסוע לאחוריו כשאסור לו להסתכל אחורה. וכנראה שלא אסרו אלא הסתכלות ממושכת, אבל הצצה חטופה אינה בכלל האיסור.

יג. וכשסיים תפילתו וממתין מלפסוע, אינו צריך להשאר לעמוד כשרגליו צמודות, אלא יכול להרחיקן זו מזו. כן כתב הגר"ח קנייבסקי בספרו שיח השדה. וכן היה נוהג בעצמו.

יד. ואם לא פסע לאחוריו עד שכבר התחיל הש"צ חזרה, אינו יכול לומר 'עושה שלום' בזמן החזרה, כיון שצריך להקשיב לתפילת הש"צ. ואפי' יש עשרה מקשיבים לתפילת הש"צ מ"מ כל אחד חייב לשמוע חזרת הש"צ. ואמנם עצם הפסיעות אין בהם איסור כיון שיכול להקשיב גם כשפוסע, אבל אינו יכול לומר 'עושה שלום' כיון שבזמן זה אינו שומע את הש"צ. ואם רוצה יכול לפסוע בלי לומר 'עושה שלום' ואחר החזרה יאמר. אמנם מצוי ששוכח אח"כ לומר 'עושה שלום', ולכן

(המשך בעמוד 6)

יטה ראשו לצד. ולכאורה כוונת החי"א שמה שרואה בצורה ברורה נחשב כלפניו לכל הדיעות, אבל מה שרואה במעורפל חשיב כצדדים שלפניו שבזה למג"א דינו כלפניו, ולא"ר דינו כמון הצדדים.

8. ובכה"ח כתב שגם לפי הטעם של ביטול כוונה יש לאסור דאעפ"י שאינו רואהו מ"מ מרגיש קול צעדיו כשעובר לפניו ומתבטלת כוונתו.

5. ואפי' מחיצה של זכוכית מועילה לענין זה - כה"ח סק"ה.

6. יש לעיין מה הדין כשסיים תפילתו אך עדיין לא פסע.

7. לכאורה כוונתו שרואה בצורה ברורה ומבחין בפרטים. שהרי גם כשהאדם מביט ישר הוא רואה בזוית העין את מה שנמצא בצידו אלא שאינו רואה בבירור. ולדוגמה אם יעמוד אדם לצידו יבחין בכך שעומד שם מישהו אבל יתקשה לזהות מיהו אם לא

ראש הישיבה מרנא רבי חיים קמיל זצוק"ל השמיעיני את קולך

על כל עונותיכם, ואין דברים אלא דברי תורה כו', אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם בכך והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים לא בתפלה פדיתי אותם, שנאמר "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" (שמות ב כג), בימי יהושע לא בתפלה עשיתי להם נסים כו', בימי השופטים בבכייה שמעתי צעקתם כו', בימי שמואל לא בתפלה שמעתי להם כו', וכן אנשי ירושלים אע"פ שהכעיסוני בשביל שבכו לפני רחמתי עליהם כו'.

והיינו שכלל ישראל אומרים להקב"ה בזמן החורבן, אין לנו שום אמצעי להתקרב להקב"ה. אין לנו קרבנות, אין לנו מקדש, אין לנו תורה. וע"ז משיב להם הקב"ה "בכו והתפללו לפני", הרי אבותיכם במצרים קבלו את הישועה ע"י תפילה, וכך כסדר - בימי יהושע, בימי השופטים וכו' - כולם קבלו את הישועה ע"י תפילה, א"כ יש לכם אמצעי להתקרב.

אך אולי יש להבין (בדרך אפשר), לפי דרכנו, את דברי המדרש כאן, באופן עמוק מאד. כלל ישראל באים וטוענים להקב"ה שאין להם אמצעים להתקרב, ע"ז משיב להם הקב"ה "בכו והתפללו לפני", והיינו שהקב"ה אומר לישראל קבלתם דבר שהוא הרבה יותר חזק, דבר שהוא בעצמותו של האדם. אדרבה, דוקא משום שכל האמצעים נשמטו מידכם בזמן החורבן, אין לכם תורה - את הגילויים האדירים שיש בתורה, "מלכה ושריה בגוים אין תורה" (איכה ב ט), אין לכם נבואה - את ההתקרבות של נבואה, "גם נביאיה לא מצאו חזון מה" (שם), אבל הקב"ה נתן לכם את האפשרות שהעצמיות שלכם תדבק בקב"ה, "בכו והתפללו לפני", זהו האדם עצמו! הקב"ה אומר לכלל ישראל אני דורש התקרבות יותר ממה שאפשר להשיג ע"י אמצעים, אני דורש את העצמיות שלכם, אדרבה, אתם קבלתם את האפשרות, דוקא משום שאתם מרגישים שאין לכם אמצעים.

ג. המלבי"ם בתהלים פכ"ה [אשר עוסק בתחינות ובקשות של דוד המלך מהקב"ה], על הפסוק הראשון שם, "לדוד אליך ה' נפשי אשא" (שם א), כתב ז"ל, פסוק זה הוא קוטב המזמור ויסודו, בו יאמר שכמו שהמורה בחצים ישים לו אות שאליו יורה למטרה, כן שם את ה' לאות ולמטרה אל כל מבוקשיו וחפציו כו', ואמר רק אליך ה' אשא נפשי, אתה עיקר מגמתי לא דבר זולתך, שכל עניני אתה הוא תכלית מבוקשי, וכל חפצני הם רק אמצעיים להגיע על ידם אל התכלית זה.

הפסוק הזה, "לדוד אליך ה' נפשי אשא", הוא הכותרת של כל הפרק. דוד המלך אומר להקב"ה, כל מה שאני רוצה, כל מה שאני מבקש, כל מה שאני מתפלל, זה רק אליך ה'! אתה הוא המכוון בשביל לקבל התקרבות.

זו כל התכלית, זהו המכוון, וזהו כל היסוד של תפילה. הקב"ה דורש את ההתקרבות הזו. כשהאדם מרגיש שאין לו לאן לפנות, אז באה התשובה, הנה, דורשים ממך את העצמיות, לא אמצעים, רק אותך עצמך! אדרבה, זו האפשרות הגדולה באמת של התקרבות. זו העבודה שלנו. את זה הקב"ה דורש מאיתנו, את ההתקרבות הזו, ואת זה הקב"ה דרש מכלל ישראל.

***

ד. מצינו דבר פלא במדרש (בתחילת הפרשה, שמו"ר כ ה), ז"ל, "ויהי בשלח פרעה" (שמות יג יז), הה"ד "שלחך פרס רמונים" (שה"ש ד יג), א"ר לוי משל לאחד שהיה לו שדה והיה בה גל של צרורות עמד ומכרה לאחר, עמד אותו האיש שקנאה והעביר אותו הגל מתוכה ומצא תחתיו מים חיים, נטעה גפנים עשאה

שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש, לשמוע קולכם כו" (לשון המדרש שם).

2. "דמשה היה שלוחן של ישראל להתפלל, וכשהיו ישראל מסתכלין ומשעבדים לבם לשמים היה לו כח וגבורה להרים ידיו, וכשלא היו מסתכלים היה נחלש כחו ומוריד ידיו" (לשון מהר"ם חביב שם).

3. היינו כשפרעה רדף אחריהם, קודם "ויצעקו בני ישראל ה'" וכו'.

א. "ויבא עמלק וילחם עם ישראל בפרידים" (שמות יז ח). לכאורה קשה מאד להבין ענין זה. הפרשה הרי מתחילה עם "ובני ישראל יצאים ביד רמה" (שם יד ח), עם "וה' הולך לפניו יומם וגו'" (שם יג כא), איך היא מסתיימת עם מלחמת עמלק? איך קורה המעבר החד הזה? הלא כל זה היה בתוך שבועות ספורים!

אך עומק הענין הוא, כי ביציאת מצרים היו כלל ישראל במצב של זעקה, "ויזעקו" (שמות ב כג), ממילא אח"כ כשהם יצאו ממצרים אזי "ובני ישראל יצאים ביד רמה". אבל הקב"ה אומר "השמיעיני את קולך" (שה"ש ב יד), "השמיעיני קול אינו אומר לא השמיעיני את קולך, אותו הקול שכבר שמעתי במצרים" (שמו"ר כא ה), "הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים" (יבמות ס"ד א'), איפה התפילה, איפה ההתקשרות להקב"ה. הקב"ה מביא אותם למצב של "השמיעיני את קולך", למצב של "יונתי בחגוי הסלע" (שה"ש שם), כדי שיתפללו, כדי שתהיה דבקות בקב"ה¹.

כך ממש היה גם במלחמת עמלק. "ועל נַסְתָּם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז ז), "סמך פרשה זו (של ויבא עמלק) למקרא זה, לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעוון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הן ראת את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו" (רש"י שם מתחומא יתרו ג). עכשיו כבר הן רואה שאביו כאן.

"והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק" (שמות יז יא). "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים" (ר"ה כ"ט א').

ובספר יום תרועה (שם) הקשה ז"ל, מאי קושיא, אימא ה"נ דכשהיה פורש ידיו תפלתו עושה פירות, וכשהיה מניח ופוסק מהתפלה גבר עמלק, עכ"ל. וביאר שם דכוונת התנא דלא יתכן לומר כן, דאם נאמר שהיה זה תלוי במשה רבנו א"כ איך היה מצב של "וכאשר יניח ידו", איך יתכן מצב שמשה רבנו מניח את ידו, הרי הכל תלוי בזה. ועל כרחך שלא היה זה תלוי במשה רבנו אלא בזמן שהיו ישראל משעבדים לבם לאביהם שבשמים אז "ירים משה" - הכח של משה רבנו היה תלוי במצב של ישראל, עד כמה הם שעבדו את לבם לאביהם שבשמים².

הנה אנו רואים שבמלחמת עמלק המצב היה כמו בתחילת הפרשה³, מצב שבו הקב"ה מבקש "השמיעיני את קולך", הקב"ה מבקש להתפלל שתהיה דבקות להקב"ה ע"י תפילה.

ב. ועד היכן הדברים מגיעים. הנה במדרש בפרשת תצוה (שמו"ר לח ד) איתא ז"ל, "קחו עמכם דברים" (הושע יג א), זהו שאמר הכתוב "ארחץ בנקיון כפי (וגו'), לְשִׁמְעַע בְּקוֹל תוֹדָה" (תהלים כו ו-ז) כו', לפי שישראל אומרים רבון העולם הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם, משיח חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו, אנו אין לנו קרבן, אמר להם "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' [והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת]" (ויקרא ד יג-ד), אמרו לו עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות, אמר להם דברים אני מבקש שנאמר "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", ואני מוחל

תשוא"ה להרב איתמר אלשיך שליט"א שנהג בנו טובת עין והמציא לידנו את הדברים מתוך ספרו "שפתי כהן". זכות עמלו בההדרת תורת רבנו זצוק"ל תעמוד לו ולביתו להתברך בכל מילי דמיטב ברו"ג, אמן.

1. ולכך עשה הקב"ה שיהיו ישראל "מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'" (שמות יד י) כו', באותה

את יד ה', הם הוסיפו מעלה בכל מכה ומכה, הם ראו עוד הכרה בגבורות ה' (כמש"כ המהר"ל), אבל דבר אחד הם שוכחים, "יונתי בחגוי הסלע וגו' השמיעיני את קולך!" איפה התפילות שהיו? רואים עד כמה היסח הדעת פועל.

זה גם מה שאירע עם כלל ישראל בהמשך הפרשה. "משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית". הם צריכים לחם, הם מקבלים, הם צריכים בשר, הם מקבלים, ומה הם אומרים, "היש ה' בקרבנו אם אין". לנו קשה מאד להבין את נשגבות הדברים, אבל את זה התורה מלמדת אותנו, שאת העיקר שוכחים. העיקר הוא הדבקות של האדם בעצמות שלו. מהי העצה לזה? "והיה כאשר ירים משה ידו", בזמן שישראל משעבדים את לבם לאביהם שבשמים אז הם חוזרים למצב שלהם, אז "וגבר ישראל".

זהו הענין. התורה מלמדת אותנו כי האדם כלל לא בטוח בעצמו. במצבים הכי נשגבים, במצב של העליה הכי גדולה, ובתוך כמה ימים, אבל הקב"ה דורש "השמיעיני את קולך". כיון שזו התכלית, וכמש"כ המלבי"ם, "אליך ה' נפשי אשא", "עיני תמיד אל ה'" (תהלים שם טו)⁴.

זו העבודה הגדולה שלנו, שלעולם יהיה מצב של "ירים" משה ידו, מצב של "מסתכלין כלפי מעלה" ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים

את כל הטבע, אבל כשרואים לפעמים נפלאות, אזי רואים ש"קרוב שמך", רואים שהקב"ה קרוב [וזהו ממש ע"ד מש"כ הרמב"ן (ס"פ בא) כי מן הניסים הגדולים והמפורסמים, אדם מודה שכל דבריו ומקרינו, כולם ניסים].

שלא להפסיק כנגד המתפלל המשך מעמוד 3

במקומו ויתחיל חזרת הש"צ.

זמי שיועד שדרכו להאריך יקפיד שלא להתפלל מאחורי הש"צ שלא יפריע לו מלהתחיל חזרת הש"צ. ואם התחיל להתפלל שם, עליו למהר לסיים תפילתו כדי שיוכל הש"צ לפסוע לאחור ולהתחיל החזרה.

ברכת כהנים

יז. גם לצורך מצוה אסור לעבור לפני המתפלל אבל לצורך מצוה דרבים מותר. לכן הכהנים העולים לדוכן, ואין להם אפשרות להגיע לדוכן אא"כ יעברו כנגד המתפלל, מותר להם לעבור כיון שהוא לצורך מצוה דרבים.

וכן אם צריכים לעבור כנגד המתפלל כדי ליטול ידיהם, מותר להם לעבור משום כך. אבל הלוי שרוצה ליטול את ידי הכהן, אם יש בדרכו אדם שלא סיים תפילתו אסור לו לעבור כנגדו, כיון שאין ההעברה צורך הרבים, שהרי הכהן עצמו יכול ליטול את ידיו אם אין שם לוי.

תפילת גוי

יח. **מעשה** היה באשה גויה שחשבה להתגייר, והיתה באה בשבתות לבית הכנסת להתפלל בעזרת נשים, ונשאלה השאלה האם מותר לעבור לפניו באמצע תפילתה.

והנה לטעם החיי אדם שלא להפסיק בין המתפלל לשכינה יש לעיין אם שייך בגוי. אמנם הטעם השני שלא לבטל כוונתו וודאי שייך גם בגוי, שהרי גם גוי יכול להתפלל לפני הקב"ה. ולכן נראה שאין לעבור לפני גוי המתפלל. ובפרט אם כוונתו להתגייר.

ויהיה מסוגל לכך.

יט. אמנם צריך לדעת שלא כל המתנה קצרה נחשבת טירחא דציבורא. ופעמים עדיף שימתין דקה או שתיים עד שייסיים זה שאחריו את תפילתו. ואין הש"צ צריך להישמע לאותם הממהרים ודוחקים בו להתחיל. ובלאו הכי ראוי להמתין עד שייסימו רוב הציבור את תפילתם.

שורות שורות נטע בה כל מיני בשמים, נטע בה רמונים, העמידה על קנים, בנה מגדל בתוכה והושיב בתוכה שומר, כל מי שהיה עובר עליה היה משבחה, עבר עליה אותו האיש שמכרה ראה אותה מלאה כל טוב אמר אוי לי שכך מכרתי אוי לי שכך הוצאתי מידי. כך היו ישראל במצרים גל של צרורות שנאמר "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום" (שם שם יב), כיון שיצאו נעשו פרדס רמונים כו', נעשו כגפן היין כו' נעשו שורות שורות, ראובן שמעון לוי ויהודה וכן כולם כו', בלעם ראה אותן ותמה, פרעה ראה אותם שורות שורות כהנים לויים וישראלים דגלים דגלים התחיל צווח ואמר אוי לו לאותו האיש שכך הוציא מתחת ידו, לכן נאמר "ויהי בשלח פרעה".

"**יִרְיֵהוּ** בשלח פרעה", "ויהי", פרעה צעק ווי ווי [כדאיתא שם לעיל מיניה (א, ב)]. פרעה הכיר את כלל ישראל כעם של עבדים, איזו שוויות יש להם? וכאן הוא רואה שורות שורות, פרדס רמונים, הוא רואה אותם עם כזו חשיבות.

ונבואה חשבון, בתוך כמה זמן היה? מהזמן שיצאו ממצרים עד שהוא רדף אחריהם, ימים מועטים! זאת אומרת שכלל ישראל עלה כאן עליה שלא תיאמן. מעם של עבדים לעליה של שורות שורות, של פרדס רמונים, של כל מיני חשיבות, כהנים לויים ישראלים.

רואים כאן דבר נורא. רואים כאן כמה צריך לדאוג שלא יהיה היסח הדעת. הנה כאן היתה להם כזו עליה גדולה, מעם של עבדים למצב של "פרדס רמונים", הם יצאו ממצרים עם הרגשים כל כך נפלאים, עם ניסים ומופתים שבהם הם ראו בגלוי

4. הוספה מרבנו: וראה גם מה שפירש המלבי"ם בתהלים ע"ה, ברוח קדשו [וכידוע מהגר"ח מבריסק זצ"ל שכל פרק זה נתפרש ע"י המלבי"ם ברוה"ק]. הא דכתיב שם "וקרוב שמך ספרו נפלאותיך" (שם ב), דהיינו שכשאדם רואה טבע הוא לא יודע מה הולך כאן, מי מסובב

לא מומלץ לעשות כך. ובשחרית שיש ברכת כהנים יכול לעשות עושה שלום בזמן שהכהנים מברכים ברכת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" וכו', שהרי הוא אינו צריך לשמוע ברכה זו. וכן בקדושה בשבת יכול להפסיק לפסוע בשעה שהחזן מנגן.

טו. **מי** שדרכו להאריך בתפילתו צריך להיזהר לא לעמוד להתפלל אחרי מי שמתפלל כדרכו. אלא ישתדל למצא מקום בסמוך לקיר או אחרי אדם שגם מאריך בתפילה.

ובימים נוראים יש המאריכים מאוד בתפילתם, וע"י זה מעכבים זמן רב את העומד לפניהם, והגם שרוצים לעשות טוב ולהתפלל באריכות, מ"מ צריכים להיזהר שלא לצער אדם אחר, ולכן טוב יעשו אם ימצאו לעצמם מקום צדדי שאינו מפריע למי שסביבם⁹.

ש"צ שצריך לפסוע

טז. **בשו"ע** סי' קכ"ג ס"ה מבואר שהש"צ לאחר שסיים תפילת לחש צריך לפסוע ג' פסיעות, ורק אח"כ להתחיל חזרת הש"צ.

ואם עומד מאחוריו בתוך ד' אמות מי שעדיין לא סיים תפילתו, יפסע לצדדים, וכמבואר במשנ"ב שבמקום הדחק יש לסמוך על הא"ר שצדדים שלפניו מותר.

ואם גם בצדדים עומדים מתפללים שמאריכים בתפילתם, ואינו יכול לפסוע לשום כיוון. י"א שצריך להמתין עד שייסימו ויוכל לפסוע. ויש שהתירו משום טירחא דציבורא¹⁰ להתחיל בלא שיפסע לאחוריו. ויש שכתבו שיעקור קצת את רגליו

9. ומילתא אנג אורחא. תופעה מצערת שנפוצה בפרט בימים נוראים, שבאים לביהכ"ס להתפלל גם ילדים קטנים, וקשה להם לעמוד על מקומם למשך זמן רב, והולכים ובאים לפני המתפללים, ומפריעים כוונת המתפללים. ועל כל אבא מוטל לדאוג שהילדים לא יסתובבו הלוך ושוב ויפריעו למתפללים. ואם האבא יודע שהבן אינו מסוגל להישאר במקומו זמן ממושך, עדיף שלא יביא אותו לבית הכנסת עד שיגדל

הברכה - מהותה וכוחה (ב')

לדוגמא בתפילה: פותחים במילה "הללויה" וממשיכים לפרט: "הללו את ה' מן השמים, הללו במרומים, הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו וכו'". יש שמים ויש מרומים, כל אחד בפני עצמו הוא עצום.

היום, בדרכי מאופקים לכאן [ירושלים], חשבתי לעצמי איך אסביר את היסוד החשוב הזה, ואז נזכרתי במאמר חז"ל הנודע: "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין עליו מלאך מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל" (ב"ר י, ו). היודעים אתם כמה עשבים ישנם רק בדרך מאופקים עד ירושלים? מליונים ואולי מליארדים, ועל כל עשב מופקד מלאך, שליח מיוחד של הקב"ה, האומר לו: גדל! כל אחד הוא עולם בפני עצמו.

זכפי שביארנו, טעם הדבר שזה כך, משום שאדם העומד למות מרעב, אם יטול עשב כזה ויאכלנו, בכח העשב להחיותו.

בכל אחד מהעשבים הללו מונחים חיים, מונחת נצחיות. כמה עשבים יש בעולם, כמה גרגרי חיטה יש בעולם. כמה בני אדם היו בעולם, כמה תענוגים יש בעולם כל רגע, כמה חסדים מושפעים עלינו משמים במהלך החיים שלנו?

לעולם לא אשכח את ההרגשה שהרגשתי בשעה שעברתי דירה מבני ברק לאופקים. היתה לי שם דירת ארבעה חדרים, וידיד שלי הציע לבצע עבורי את ההובלה בחינם. היה לו טנדר, די גדול, והייתי בטוח שהוא יספיק להעברת כל תכולת הדירה.

אבל הוא לא שמע בקולי, הוא שאל ממישהו משאית גדולה והגיע אל ביתי. אני צחקתי עליו. לא ידעתי כמה אני עשיר... המשאית התמלאה עד אפס מקום! כל כך הרבה ספרים, ארגזים על גבי ארגזים. אחר כך התחלנו לארוז את הבגדים והתברר שגם כאן מדובר במספר לא מבוטל של ארגזים. בנוסף היו שולחנות, כסאות, מקרר, תנור, מכונת כביסה, כלי מטבח שונים, ארונות וכו'... אמרתי: רבש"ע, אף פעם לא שמתי לב שיש ברשותי תכולה של משאית גדולה כזו!

ויש לזכור כי אינני אדם עשיר. כך נראה היקף רכושו של אדם ממוצע.

אם כן כשניגשים לברך ברכה, פותחים במילים: "ברוך אתה ה'", אתה ברוך, אתה המקור והשורש של הכל. ושוב: המושג "הכל" לא אומר לנו מאומה, ויש להשתדל לפרט לעצמנו מה הכוונה "הכל", לכל הפחות באופן כללי. לומר את המילים "ברוך אתה ה'" מתוך הכרה מה מונח בהן.

"ברוך אתה ה'", אתה ה' המקור לכל הברכות, אתה פתחת לנו בריכה, נתת לנו נקודת חיים. מייחסים את הדבר למקור המקורות, לשורש השורשים, ובעצם מברכים את הקב"ה על כל העולם כולו, כי באמת במאכל הזה מונח כל העולם כולו.

הברכה - פתיחת שורש מקור הברכה

לא מזמן ראיתי פתק שיהודי תלה ב'כולל' לזכות את הרבים, ובו הוא כתב כך: ישנה מחלוקת בין ה'חינוך' וה'נפש החיים' מה כוונת המילים "ברוך אתה ה'", דעת ה'נפש החיים' נוטה שזו בקשה, מבקשים שיתברך שמו של הקב"ה בעולם, ודעת החינוך שאלו דברי שבח. "ברוך אתה ה'" הכוונה כמו "רחום אתה ה', חנון אתה ה'", אתה מקור כל הברכות.

וכתב אותו יהודי: היות ובברכה ראשונה של תפילת שמונה-עשרה הכוונה מעכבת, כדאי לכוון שם את שתי הכוונות - שבח לקב"ה וגם בקשה.

שני חלקי התפילה - בקשה והודאה

עתה ניגש לענין הברכות, ונקדים כמה הקדמות.

ההקדמה הראשונה היא, שתפילה באופן כללי נחלקת לשני חלקים: החלק הראשון הוא הבקשה, לבקש מהקב"ה. דבר זה כולנו יודעים פחות או יותר. הזדמנו לנו הרבה מקרים שהיו חסרים לנו דברים, וכיהודים מאמינים בני מאמינים ודאי פנינו בבקשה לבורא עולם שימלא את חסרונו.

חלק נוסף בתפילה הוא השבח וההודאה לקב"ה, להכיר תודה לבורא, להללו ולשבחו.

כאמת כשמתבוננים רואים, שרוב התפילות הן מהחלק השני. השבח וההודאה לבורא, ההתפעלות והשמחה במה שקיבלנו, הם חלק בלתי נפרד מתפילה.

כך נפסק להלכה, שקודם עלינו לסדר את השבח, אח"כ את הבקשה ואח"כ מגיעה ההודאה. נמצא, שהשבח וההודאה מהווים חלק נכבד מהתפילה.

לפרט כל דבר לפרטים

ההקדמה נוספת שעלינו להקדים:

לכל דבר יש את הכלל ויש את הפרטים. לכלל ישנה מעלה עצומה, אך יחד עם זאת גם חסרון עצום. מעלתו - הוא מקיף הרבה, אחוז זרועות עולם. אדם אומר מילה אחת של תורה, ומשפיע על כל העולם כולו.

פעם ראשונה שקבלתי קצת הרגש בענין זה, היתה כאשר טסתי במטוס מניו יורק ללוס אנג'לס, טיסה הנמשכת כשש שעות, שבמהלכן חולפים על פני קילומטרים רבים של מקומות יישוב. חשבתי לעצמי: רבש"ע, כל כך הרבה בתים, ובתוך כל בית ישנו מקרר, דחוס בכל טוב! ישנתי מעט וכשהתעוררתי שוב אני רואה מאות ואולי אלפי בתים. מליוני איש. עוד ועוד. עולם מופלא!

אמנם, בכלל טמון גם חסרון עצום. פעמים רבות במילה אחת של כלל מונחים אלפי ומליוני פרטים, וללא התבוננות, אם לא מפרטים אותו לפרטים - לא תופסים מה מונח בה!

לדוגמא: חז"ל אומרים שלעת"ל הקב"ה ינחיל לכל צדיק ש"י עולמות. האם קולטים אנו את המשמעות של המושג "עולם"? "עולם" פירושו מבראשית, מתחילת העולם, עד סוף כל העולם. כל מליארדי האנשים וכל ההנאות והתענוגים שהיו ושהיו בעולם. כל זה כפול שלוש מאות ועשר!

דוגמא נוספת: בשואה נהרגו ששה מליון יהודים. זה נהפך למין מילה כזו - שש מליון. האם מישהו יודע לשער לעצמו מה הם מליון איש? מישהו ראה פעם אלף איש מכונסים במקום אחד? מעולם לא היתה עצרת בעולם שהשתתפו בה מליון איש. כל שכונת מאה שערים בצירוף שכונת גאולה, כוללים בתוכם בקושי עשרת אלפים איש. המילים הללו כל כך מטעות את האדם, ממש מבהיל.

אדם צריך להתרגל לפרט את הדברים. כמו שכשבים לאכול מאכל כלשהו, אם יבלעו אותו כמו שהוא - התועלת ממנו לגוף תהיה מועטה ביותר. צריך ללעוס אותו, להפריד אותו לפרטי פרטים, ורק כך ניתן להפיק ממנו את התועלת הרצויה.

זקן אחד מהיסודות הגדולים. אם רוצים לתפוס קצת הרגש בדבר, צריכים לעמוד ולפרט אותו לפרטים. כך רואים אנו

האמת היא ששני הדברים הם היינו הך. מונחת בברכה בקשה הנובעת מהכרה. כשמברכים "ברוך אתה ה'" מתוך הכרה שהשי"ת הוא מקור הברכות, הרי שפותחים את שורש השורשים, וממילא ניתן גם לבקש מה שרוצים.

כי כשפותחים דלת, כעת יכול לצאת דרכה כל דבר! אני תמיד אומר זאת לבחור המבקש לצאת מהשיבה לטייל, ואפילו כשיש בידו סיבה מוצדקת: נכון, אתה יצאת מחמת אותה סיבה, אבל אחריך יצאו כולם. אם פתחת דלת או אפילו חלון - הכל יכול לצאת דרכם!

האמת היא שאדם היודע לברך היטב על תפוח, ובאומרו "ברוך אתה ה'" כוונתו: אתה ה' מקור כל הברכות - הריהו פותח את שערי הברכה, את שורש השורשים, וכעת באפשרותו למשוך אליו דרך תפוח זה את כל הברכות שבעולם - בני חיי ומזוני כי פתח לעצמו פתח של ברכה.

הברכה אינה מתחילה במילים "בורא פרי העץ" או "המוציא לחם מן הארץ", כלומר אתה ה' בורא תפוח או בורא לחם. לא! אנו פותחים את הברכה במילים "ברוך אתה ה'", מייחסים את הדבר לשורשו, מהיכן הוא יצא, והרי משם יוצאות כל הברכות.

לכן, "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל לקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל" (ברכות לה ע"ב), באכילתו ללא ברכה הוא גוזל מכל יהודי שישנו בעולם.

שכן, כשאדם מברך על פרוסת הלחם שלו או על התפוח שלו, הוא בעצם פותח את השורש, את הבריכה עליונה, וכל יהודי יכול לקחת משם. ממילא אם לא בירך - גזל את כל ישראל. אין יהודי בעולם שלא גזל ממנו, כי בברכתו היה יכול לפתוח שערי ברכה לכולם.

כמוכן, כערך ההכרה שאדם מכיר בעוצמה התלויה בברכתו - כך ערך הבקשה שבאפשרותו לבקש מכוחה. כאשר הוא תופס איזה כמות, איזו איכות ואיזו עוצמה מונחים בתוך ה"ברוך", בתוך הבריכה הזו שהיא המקור להכל - הרי שמתוך אותה התלהבות והתפעלות באפשרותו גם לבקש את בקשותיו.

הגשם הראשון הביא הכרה בקב"ה

הברכה מתחילה בהתלהבות של ההכרה בגדלות השי"ת ומסתיימת בבקשה. באותו רגע שאדם פותח את ה"ברוך", הקב"ה שופך עליו. אבל מה הוא שופך עליו? לא את ה"בורא פרי העץ". זה יהיה השלב שני, כביכול הגשם השני, אך קודם כל מגיע הגשם הראשון, כפי שהיה בבריאת העולם.

נתבונן שוב במה שהיה במעשה בראשית.

אחרי הגשם הראשון, אדם הראשון בא לעולם. הוא ראה לפניו מדבר שממה והתחיל לזעוק ולבקש. כך הוא זכה לגשם השני אשר הביא לו את צרכיו, את ה"מוציא לחם מן הארץ".

ומה הגשם הראשון הביא לו? מה הוא כן מצא בבואו לעולם? **כנראה** שהיה לו את ההכרה לצעוק. הוא לא היה צריך את הגשם השני בכדי לצעוק לקב"ה שיביא לו לחם. כח זה כבר היה טמון בו בעת בריאתו עם הגשם הראשון. מה כן היה נצרך לו על מנת לזעוק ולבקש לחם? הכרה בקב"ה. הקב"ה ברא אותו עם שכל, עם דעת להכיר את בוראו.

כלומר, הגשם השני כבר הביא בני חיי ומזוני, אבל הגשם הראשון היה ה"ויפח באפיו נשמת חיים". זה מה שבא ישירות מהקב"ה, ללא בקשה מצד האדם - ה"נשמת חיים", וכפי שפירש"י: "בצלמנו כדמותנו - להבין ולהשכיל".

ביאור מילות הברכה

נמצינו למדים שביאור מילות הברכה כך הוא:

רבש"ע, הברכות שאתה נותן לנו מצדך הם כך: "ברוך", אתה פותח בריכה. ומה הד, את ההכרה שאתה ה' אלוקינו.

בר הראשון שהברכה מביאה לנו? ש"אתה ה' אלוקינו", את ההכרה שאתה הוא האלוקים שלנו. הכרה זו, בעומק היא החסד הגדול ביותר שאנו זוכים לו.

זהו החלק הראשון של הברכה והוא אינו מצידנו. אין באפשרותנו להתפלל ולבקש שהקב"ה יתן בנו את ההכרה שה' הוא האלקים, כי אם איננו יודעים ש"אתה ה' אלוקינו" איך נתפלל?! ה"אתה ה' אלוקינו" חייב להימצא בנו לפני שניגשים להתפלל.

שלש מילים אלו - "אתה ה' אלוקינו", הן כנגד שלושת האבות, יסודות העולם. קשה על רגל אחת להסביר איך זה בדיוק נכנס לתוך המילים, רק נזכיר בקצרה: ה' זו מידת הרחמים, מידתו של אברהם אבינו, "אלוקינו" זו מידת הדין, מידתו של יצחק אבינו, ו"אתה" זו מידתו של יעקב אבינו. אלו בעצם ג' יסודות העולם.

זהו הברכה שקיבלנו מצד הקב"ה, והיא תוצאה מה"ברוך". **כעת**, כשכבר יודעים אנו ש"אתה ה' אלוקינו", אנחנו מתחילים עם הסוגיא שלנו וצועקים: "מלך העולם", אנו מכירים שאתה מלך העולם, שאתה בעל בית על העולם.

שכן, בברכה זו אדם מבקש משהו, כגון: "המוציא לחם מן הארץ". על בסיס מה הוא מבקש זאת? על היסוד שהעולם כולו של הקב"ה, שהוא אדון של כל העולם והביטוי לכך הוא האמירה שהוא ית' "מלך העולם". זהו ביטוי של קבלת עול מלכות שמים ומסירות נפש גם יחד.

בקדמונים מבואר, בשעה שאומרים "מלך העולם" צריכים לכוון על מסירות נפש, מפני שהפסגה של תפילה היא ההכרה שהכל מאת הקב"ה, ולכן אומרים: כל הברכות באות ממך, הכל שלך עד הנקודה הקרובה והיקרה ביותר שיש לי - עצמי ובשרי. נפשי וכל אשר לי שלך, ואם יבוא יום וגוי יצווה עלי להשתחוות לצלם, אני אמות על קידוש ה'!

זה מה שמונח במילים "מלך העולם". אתה לא רק ה' אלוקינו", אתה גם "מלך העולם", בעל הבית על כל נקודה ונקודה, הכל שלך, ואם אני צריך משהו - אקבל אותו אך ורק ממך. ואני בטל לרצונך עד כדי מסירות נפש.

כאן סיים האדם את החלק שלו, ולפתע נפתחים לפניו שערי שמים, בא הגשם השני שהוא "בורא פרי העץ", "המוציא לחם מן הארץ" או "פוקח עורים" וכו'.

זהו פחות או יותר התכנית והצורה של הברכה.

כפי שביארנו, תכנית זו היא בעצם התכנית של כל העולם כולו. כשם שרואים אצל אדם הראשון שהקב"ה ברא אותו, ומיד הוצרך לעמוד ולהתפלל - כך היא צורת החיים של כולנו. הקב"ה נותן לנו מתנות, ופתאום הוא כביכול נעלם ואיננו. הגשם הראשון תמיד בא מהקב"ה, אבל אח"כ רואים לפנינו מדבר. מה עלינו לעשות? לבקש, ואז תבוא הברכה. זוהי התכנית של כל העולם.

"והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" (יחזקאל א, יד). איך מפעילים אותם? דבר ראשון מראים להם אור, אור אשר בא מהקב"ה. הם נותנים קפיצה, תופסים את האור ואז נופלים בחזרה. אבל הם כבר זוכרים מה שהיה קודם ולכן הם קופצים פעם נוספת.

כך היא תכנית העולם. השאיפה הזו. השאיפה מתחילה ע"י שהקב"ה מראה לנו, פותח שערים, "ברוך אתה ה' אלוקינו", ואז מגלים אנו את החסרון ואומרים "מלך העולם", ואם כך - "בורא פרי העץ".

אחרי שראינו מה מונח בכל ברכה, נשתדל בכל כוחנו לברך כל ברכה בכוונה הראיה, ובעז"ה ייפתחו לפנינו כל שערי הברכה וההצלחה.

לרגל יום הילולת הגאון הצדיק עובד ד' מנעוריו בקדושה ובטהרה
רבי סנדר ארלנגר זצוק"ל

ראינו להביא לזכרו הטהור דברים שכתב בספרו 'תורת העבודה והתשובה'

עמלי התורה עומדים למעלה מן השמש כאוכלי המן

ישמעאל תפשו מפני שקיומם אינו בדבר המתגשם מתולדות האור שהרי קיומם באור העליון עצמו.

ומפני זה מוצאים טעם במן מכל מה שירצו, כי הנפש במחשבתה תדבק בעליונים ותמצא מנוח חיים ותפק רצון מלפניו, ואמרו במכילתא היום אין אתם מוצאים אותו אבל אתם מוצאים אותו לעולם הבא, וזה יסבול שני פירושים שנאמרו, שיהיה בבני העולם הבא מי שלא הגיעה מעלתם ליהנות תמיד מזיו השכינה ויהיה קיומו בדבר המתגשם מן הזיו ההוא, כמעלת דור המדבר שהשיגו לזיו השכינה בים כמו שאמרו ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ומאותה שעה נתעלית נפשם להתקיים בתולדותיו שהוא המן, עכ"ל הרמב"ן הנצרך לענינו.

ג. ומראשית דברי הרמב"ן ז"ל מתבאר שמאכל של דור המדבר הוא יצירה חדשה כמו היצירה דמעשה בראשית, וכדאית' במדרש תנחומא (סי' כ) בא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה ששינה להם מעשה בראשית, עשה להן הקב"ה העליונים תחתונים והתחתונים עליונים, לשעבר היה הלחם עולה מן הארץ והטל יורד מן השמים ועכשיו ירד הלחם מן השמים והטל עולה מן הארץ שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וגו' ותעל שכבת הטל, ע"כ. ובביאור הענין יש לומר דדור המדבר ומקבלי התורה הוא תכלית ההתקשרות בין עליונים לתחתונים, כי התורה מן השמים הדבר העליון ביותר ונשמות ישראל ירדו בתחתונים כדי להעלות הכל ולהתקשר בשורש העליון של התורה"ק, ולכן גם מאכלם שהוא קיום האדם וחיותו בתחתונים היה ממקור עליון מן השמים ועי"ז נתעלו ונתקשרו העליונים עם התחתונים.

וזוה הטעם שצריך לזוהר בקדושת האכילה ביותר כדי שחיות וקיום האדם יהי' באופן נעלה ולא יעכב תלמודו ועלייתו בקודש הרמתה, ורובו גשמיות הגוף גורם שהתורה לא תכנס לתוך גופו וכלשון חז"ל הנ"ל עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו וכו', ולא יושלם תכלית נתינת התורה ועומק חכמתה לזכך ולצרף אותנו שנוכל להתדבק באור התורה הקדושה, ומכיון שהיה התחדשות תקון הבריאה בדור הראשון מקבלי התורה ועליה אנו נשענים וכמס"כ וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וגו', על כן כל חיותם ומזונם היה ממקור עליון מזוכך, ועי"ז נאמר ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל ופירש"י טובת המן והבאר והתורה, וכונתו דהמזון הגשמי המקיים את הגוף היה מכוון למזון הנפש שהוא התורה כדי

א. בפרשת המן יש להתבונן כמה דברים נשגבים הנוגעים גם לנו מפני שצנצנת המן נשאר לדורות למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר, וכפי הנראה דמלבד אשר יש ללמוד את ענין הבטחון מצנצנת המן וכדכתב ברש"י עה"כ זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם וגו' בימי ירמיהו הוציא להם צנצנת המן אמר להם אתם ראו דבר ה', 'שמעו' לא נאמר אלא 'ראו' בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו, עכ"ל. ישנם עוד למודים והתעוררות אודות קדושת האכילה הראוי במיוחד לת"ח מקבלי התורה וכמו דאיתא (מדרש תנחומא פ' בשלח סי' כ) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, וגם אמרו במדרש (הובא בתוס' כתובות דף ק"ד ע"א ד"ה לא) עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו [ועי' אגרות חזון איש ח"ב סי' כ] שכתב דלמלאות התאווה באכילת תענוגים הוא אבי אבות הטומאה המעכב את הלימוד].

ב. וברמב"ן בפרשת המן מצינו דברים נפלאים במעלת דור המדבר וקדושת אכילתם, וזל"ק עה"כ (ט"ו, ו' ז') ובקר וראיתם את כבוד ה', והנכון בעיני כי היה הפלא במן גדול מאוד, כי השליו הגיו אותו מן הים ברוח נסע מאתו כדרך העולם, אבל המן נוצר להם עתה יצירה חדשה בשמים כענין מעשה בראשית והוא מה שאמרו בו שנברא בין השמשות, ולכך אמר הכתוב באות אשר יעשה לכם היום בערב תדעו כי הוא הוציא אתכם מארץ מצרים כי יערוך לכם שלחן במדבר, אבל בפלא הגדול אשר יעשה לכם בבקר תראו את כבוד מלכותו אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו, שבגדולות ובנפלאות שיעשה השם יראה את כבודו, כענין לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי, וכתוב והגידו את כבודי, וכן רבים, וכן הוא דעת אנקלוס שאמר ותחזון ית יקרא דה' ולא תרגם בו ואתגלי.

ודע כי יש במן ענין גדול רמזוהו רבותינו במסכת יומא לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' ישמעאל טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם והלא כבר נאמר לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אלא לחם אבירים לחם שנבלע באבירים. והענין הזה שאמר ר' עקיבא הוא שקיים מלאכי השרת בזיו השכינה, וכן דרשו ואתה מחיה את כלם מחיה לכולם, ועליו נאמר ומתוק האור ששיגו בו באור טוב טעם, והמן הוא מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון בוראו יתברך, ונמצא שאנשי המן ומלאכי השרת נוזנין מדבר אחד, ור'

לעילוי נשמתו הטהורה של הגאון הצדיק

מזכה הרבים כדרשותיו, שיחותיו, שיעוריו ומאמריו

רבי חזקיהו אלכסנדר סענדר יצחק ארלנגר זל"ה

בן הרה"צ המקובל רבי חיים אריה זצוק"ל

נלב"ע י"ח כשבט תש"פ

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

הונצח ע"י תלמידיו משומעי לקחו ה"ה הרבנים החשובים

הרב אריאל שחף שליט"א, הרב אבנר לוגר שליט"א, הרב אהרן מרון שליט"א, הרב אמיתי חזן שליט"א, הרב זאב גרינברג שליט"א,

הרב יואל אמויאל שליט"א, הרב יוסף צבי שולץ שליט"א, הרב ציון בידוש שליט"א

ומקור ברכתו מקדושת השבת.

ו. **ונשוכה** לבאר העניין מה דבני ישראל נתקדשו ע"י אכילת המן, כי נתקשרו במקור השפע הקדוש אשר לא ה' מעורב טוב ורע דוגמת התוה"ק שנקראת עץ החיים, וע"כ לא היו צריכין לבית הכסא, וכדאית' בגמ' יומא (דף עה:): לחם אברים אכל איש זה המן שנבלע ברמ"ח אברים אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אונך וגו' לאחר שסרחו, אמר הקב"ה אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריח אותן ג' פרסאות וכו' כשנפנין אין נפנין אלא לאחוריהן ועתה נפשנו יבשה אין כל, אמרו עתיד מן זה שיתפח במעיהם, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא, ופירש"י ד"ה לאחר שסרחו שנתלוננו על כך שאמרו בלחם הקלקל, עכ"ל. ונראה מדברי הגמ' דרק אחר שסרחו שאמרו על המן לחם הקלקל הוצרכו להתפנות, אבל קודם לכן אפי' אחר חטא העגל עדיין זכו לקבל מזון העליון המזוכך דוגמת התוה"ק ולכן לא היו נפנין וכידוע בספה"ק דכל סיבת ענין בית הכסא מפני הפסולת שיש במאכל שאנו מבררין הטוב לקיום הגוף והנפש והרע נדחה לחוץ (עיין בהצטטיל קטן ולבעל נועם אלימלך זיע"א סעי' ט"ו), אבל הסרחון שלהם היה שנתלוננו ולא רצו לקבל מזון של מלאכי השרת ולא רצו להתעלות למדרגה העליונה הנתנה להם וזה גרם שנתערב הרע שלהם בירידת המן ובאכילתו והוצרכו להתפנות. וזה היה עיקר טענתם כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא, דלא השיגו שאפשר לחיות ולהתקיים ברצון הבו"ת למעלה מגדר הטבע ורצו דוקא מזון טבעי מגושם כמאכל בהמה, וכמו קללת אדה"ר בזעת אפיך תאכל לחם וגו' ואכלת את עשב השדה.

ז. **ומזה** נלמד מוסר השכל דפעמים הרבה משפיעים מן השמים מדרגות ועניינים למעלה מגדר הטבע ובמיוחד לעמלי תורה שהם כמו דור המדבר מפני שכל עיקר עסקם הוא בתורה שהיא למעלה מן השמש, והוא ענין צנצנת המן הנשאר לדורות, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל וז"ל, ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל לא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חלק ה' שנאמר ברך ה' חילו, והקב"ה זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, עכ"ל. המציאות מוכיח כי הלומד תורה תמיד אינו חסר מהגשמיות ושמתח החיים הטבעית בחסד השי"ת, ומ"מ אעפ"כ יעדיף האדם המגושם לעסוק דוקא במשא ומתן ועסקי עוה"ז מפני שהוא רחוק מאור התורה ועבודת הבו"ת הרוחנית, וזה דומה לאותו תרעומת כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא שאי אפשר לסבול רוממות יותר מההרגל הטבעי, ואם עסק פעם ברוחניות יום שלם כבר אינו יכול לסבול תוקף האור, וזה עיקר גדול להתרגל לסבול ולהתאוות לרוחניות יותר ויותר ממדרגה למדרגה.

זכרו תורת משה – במצות שבת גדושה

סדר הלימוד המיוחד

בלילי שבת לבני הישיבות החשובים שיחיו ממשיך ומתקיים מירי שבת כשבתו בהיכל ביהמ"ד "זכרון אליהו" ו"שערי תפילה" לבני הישיבות הקטנות ולבני הישיבות הגדולות הכאים לשבות בעירנו

כיבוד עשיר לאורך הסדר

בכרכת א'גוטען שבת, מחכים ומצפים לראותכם

הנהלת האיגוד

לתרומות, הנצחות ושותפות בזכות הגדולה של לימוד התורה 053-4188737

שתתישב בהם כראוי ולא יהי' הגוף מונע, דע"י שחיותם הגשמי הוא ממקור עליון מזוכך אזי מזון הנפש שהוא התורה תתישב בהם כראוי וכעין שכתב בראשית חכמה (שעל הקדושה פ"ד) דטעם מ"ח קניני התורה הוא כדי להרחיק הגשמיות והגופניות ואהבת העולם מלב האדם כי התורה מפני רוחניותה לא תשרה באדם עד שיקנה בלבו קנינים אלו ויתרחק מטוב אהבת עוה"ז ויפשוט לבוש החומר עד שידמה למלאך ה' בענין זכור נשמתו וגופו ע"ש.

ד. **ומהמשך** דברי הרמב"ן שכתב אבל בפלא הגדול אשר יעשה לכם תראו את כבוד מלכותו אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו, שבגדולות ובנפלאות שיעשה השם יראה את כבודו, עכ"ל. מתבאר שהפלא של מעשה בראשית במן יותר משאר המופתים, כי נברא להם דבר מחודש שאינו בנמצא כלל בעולם וכמש"כ ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך וגו'. וביאור דבריו דהדבר הגדול ביותר מכל המופתים הוא מעשה בראשית וחדוש העולם יש מאין, ועל כן קדושת שבת המעידה על מעשה בראשית עולה על כל המועדים והקדושות, ועל כן מופת המן היה תלוי בקדושת שבת, וי"ל דלכן לא מצינו ענין שביתת השבת מפורש בתורה עד פרשת המן.

ובזוה"ק (יתרו פח.) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לא יהי' בו אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דההוא יומא מיניה מתברכין כל שתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא כל חד ביומי' מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה וכו' (ועי' להלן ביאור הענין). ומבואר דכל ברכת המן תלויה בשבת קודש, ואע"פ שכתב שם הזוהר דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, מ"מ י"ל דברכת המן הוא שורש לכל שאר השפעות, שבה ראינו בחוש היאך יורד שפע המזון מן השמים, וכן פרש"י בפ' בראשית ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, ברכו במן שכל ימי השבוע ירד להם עמר לגולגולת ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת והמקרא כתוב ע"ש העתיד, עכ"ל. וע"ש באוה"ח הק', ולפ"ד הוא מקור הברכה בש"ק שנתגלה בפועל בירידת המן ולזה נשאר תמיד קיים צנצנת המן. ודו"ק.

ה. **ועומק** הענין שחידוש העולם ניכר בשבת ובו מושרש כח הברכה והקיום התמידי, ולכן כל שפע רוחני מתקדש ומתברך ממקורו בש"ק וזה ברכת המן וקדושתו, וכן מה"ט נתנה תורה בשבת לכו"ע (עי' שבת פ"ו:), מפני ששורש חידוש העולם וכח קיומו הוא התורה וזה תוכן קדושת השבת וברכתו, והוא ענין גילוי קדושת ה' בעולם ומזה נובע רצונו ית' לקיימו ולהטיבו [ובסודן של דברים הוא מדת חכמה קודש העליון וממנו ענף החסד והברכה המשכת השפע מכוח אור קדושתו והכול בימין וכידוע, שקו הימין הספרות הק' הוא חכמה, חסד ונצח] ולכן כתב באוה"ח הק' פ' בראשית דבכל ש"ק מקבלת הבריאה שפע חדש לקיום השבוע הבאה מפני שלא נברא רק לששה ימים ולא יותר מזה, ע"ש לשון קדשו. וכעין זה כ' בספר בית הלוי ר"פ בראשית (ד"ה ויכל אלקים) דבשבת נברא ענין התהוות הבריאה יש מאין בתמידות ע"פ התמונה והסדר הראשון שנקבע ונתחדש בששת ימי בראשית, והוא האות שהעולם אינו עומד מעצמו רק הקב"ה ממציא בכל רגע כרצונו ע"ש היטב, וכל זה נתגלה בענין המן שהיה יורד מזון מחודש בכל יום ויום,

נדבת הרב שמעון פרלין וב"ב שליט"א לרגל היכנס בגם הבה"ח כמר ישראל מאיר ב"י בעול תורה ומצות. יה"ר שיגדל לתלמיד חכם מורה הוראה בישראל ויזכו לדוות מסנו ומכל יוצא"ח רב נחת מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. ויתברכו בכל מילי דמיטב ברג' שמתחבר מצוה תתקיים א"ה ביום שלישי אור לכלא בשבט באולם שעלי ישיבת הדת תורה העליה לתורה בשב"ק פרשת יתרו בביהמ"ד תפארת תורה (7:40)

נדבת הרב יונקלר וב"ב שליט"א חתן הרב אברהם לב שליט"א לרגל השמחה השוריה במעונם בהולדת בתם חיה תח" בשעט"מ. יה"ר שיזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים וירוב רב נחת מכל יוצא"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברג'

בענין אמירת שירת הים בתפילה בכל יום

דברי הראשונים ששירת הים שייכת לפסוד"ז ויישוב התמיהות הנ"ל

ומצאנו כמה מרבתינו הראשונים ז"ל שמבואר מדבריהם ששירת הים שייכת לפסוקי דזמרה. יעו"ב בדברי רבינו יעקב בר יקר (בפי' על התפילה) שכתב בענין פסוקי דזמרה: "ועכשיו נשלמו עשרה מזמורים ועשרה מאמרות. כל מה שאמר מברוך שאמר עד עכשיו הוא זכר למעשה בראשית, ואחר כך תקנו לומר ויושע זכר ליציאת מצרים ששתי זכירות אלו כתובים בתורה". ובספר המנהיג (דיני תפילה) כתב: "ובכל גבולי ישראל אומרים השירה, ואין ראוי לדלגה כי צריך להזכיר שבח הגאולה הראשונה, דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". וכן משמעות דברי האבודרהם. מבואר מדבריהם שענין שירת הים שהוא מסדר פסוקי דזמרה והוא מענין השבח של יציאת מצרים, ועי' בהערה².

ואשר לפי זה מובן הסדר, למה מתחילים בתהילים ואחר כך בתורה, שהוא לפי סדר המאורעות, דבתחילה מדברים על שבחו של מקום בבריאת העולם ואחר כך שבחו של מקום על יציאת מצרים. וכן לגבי הדילוגים, שמקדימים לדלג את שירת הים, אולי י"ל, ששבחו של מקום ביחס לבריאת העולם אלימא יותר. עוד יש לומר בזה (וכן שמעתי משמיה דהסבא מסלבודקא זצוק"ל), שאדרבה, אמירת ענין קרי"ס והשירה הוי לעיכובא טפי, אלא שהרי כבר מזכירים את יציאת מצרים וקריעת ים סוף שאמרו ישראל שירה בברכות קריאת שמע, ואם כן כבר מתקיים עיקר ענין אמירה זו שם.

דברי הטור ששירת הים שייכת לישתבח

ובדברי הטור מבואר ענין אחר בעיקר אמירת שירת הים, עיי' בדבריו בסוף סימן נ"א, וז"ל, "ובתקון הגאונים יש נהגין לומר ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל עד ומהללים לשם תפארתך וכו' ושירת הים, והטעם לפי שכל אותם ט"ו לשונות של שבח הסדורים בברכת ישתבח דורש במכילתין מתוך שירת הים ומתוך אותן פסוקים של ויברך דויד".

וקרי' מבואר בדבריו ששירת הים נסמכת לישתבח, ומשום שלשונות השבח של ישתבח מקורם משירת הים, ואין השירה שייכת לפסוקי דזמרה. ולפי זה נבין למה בסדר הדילוגים מדלגים קודם שירת הים, כיון שפסוקי דזמרה הם מעיקר הדין, וכמו שנלמד מחז"ל שסדר שבחו ואחר כך יתפלל. ואילו אמירת שירת הים פחותה במעלתה, שאינה מענין השבח של פסוקי דזמרה.

המנהג שהביא הרמב"ם שאמירת שירת הים אחר

ישתבח, והמנהג לומר שירת האזינו, ובדין הספק בזה

ובדברי הרמב"ם מתבאר בזה ענין חדש, עיי' בדבריו בהלכות תפילה (פרק ז' הלכה י"ב - י"ג) וז"ל, "ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום מתהילה לדוד עד סוף הספר, וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניו ולאחריהם ותקנו ברכה לפני הזמירות והיא ברוך שאמר וברכה לאחריהם והוא ישתבח, ואחר כך מברך על קריאת שמע וקורא קריאת שמע". ובהלכה י"ג כותב: "יש מקומות שנהגו בהן לקרות בכל יום אחר שמברכין ישתבח שירת הים ואחר כך מברכין על שמע,

נרויח יותר, וה' יזכינו לזה.

2. ולכא"ו צ"ב, שהרי זכירת יציאת מצרים נאמרת בפירוש בקריאת שמע וברכותיה ולמאי מזכירים זאת בפסוד"ז, ונראה שאין הכוונה כאן לדין זכירת יציאת מצרים, אלא הכוונה לשבחו של מקום, וזה בנוי משני חלקים, פרקי התהילים של פסוקי דזמרה שעיקר ענינם על מעשה בראשית, ואחר כך מזכירים שבחו של מקום על יציאת מצרים וזה ענין שירת הים, שהיא עיקר השירה על יציאת מצרים שזה גמר הגאולה כמבואר בירושלמי (סוף פסחים).

הנה בכל יום אומרים בתפילת שחרית שירת הים, ונבוא לבאר בס"ד את יסוד תקנת אמירה זו, ואת מקום אמירתה, ומצינו בזה ג' דרכים בראשונים, והענין צריך ליבון היטב בעזה"י.

מקור אמירת שירת הים בכל יום

כתב המשנה ברורה (סימן נ"א סקי"ז) וז"ל: "ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו". ובשער הציון מציין שהמקור הוא מהזוהר הקדוש.

ומקור דברי המ"ב כנראה מספר חרדים, שם (בפרק ע"ג - "מצוות המסוגלות לכפרת עון") כתב: "הסגולה השלישית - יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום לאומרה בקול ובשמחה רבה כאילו אותה שעה יצא ממצרים, שהרי אמרו במדרש ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיעם מעונותיהם, שנמחלו על ידי השירה, שאמרו שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו, והנה אחר שצונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב ויאמרו לאמר וכדכתב רשב"י שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה שאמרנו אותה על הים".¹

והחזקוני כתב: "ויאמרו לאמור - אמרו לאמר לדורות להנהיג שיאמרו שירה זו תמיד בכל יום". ובקריית מלך לרבינו בעל הדרך אמונה זצוק"ל על הרמב"ם (תפילה פ"ג הלכה ח'), מציין לירושלמי סוטה פ"ה ד"ד "ויאמרו לאמר - לדורות", ומפרש הפני משה: שיאמרו השירה בכל יום.

אמירת שירת הים בתוך פסוקי דזמרה

והנה, ביררנו את מקור האמירה בכל יום, אלא שיש לשאול מה ענין אמירה זו בתוך סדר התפילה. הרי ידוע לכל שהתפילה היא בנין שלם, מתחיל מהיסודות ועולים קומה ועוד קומה, עד לתפילת שמונה עשרה. בתחילה יש ברכות השחר, קרבנות, פסוקי דזמרה, קר"ש וברכותיה ושמונה עשרה. וענין אמירת פסוקי דזמרה, מבואר בראשונים על פי הגמרא בברכות (ל"ב א') "דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל", הרי שצריך לסדר השבחים ואחר כך להתפלל, ועל זה התייטדו פסוקי דזמרה - לסדר שבחו של מקום. ויש ברכה לפניו ולאחריה, ברוך שאמר וישתבח, ומה נכנס ענין אמירת שירת הים לכאן, ובפשטות, נראה שאמירת שירת הים היא המשך כחלק מפסוקי דזמרה.

ב' תמיהות בהקדמת פסוקי דזמרה לשירת הים

וכאן יש לשאול שתי שאלות. א. לכאורה סדר הדברים צריך להיות הפוך, שהרי שירת הים הם פסוקי תורה ואילו שאר פסוקי דזמרה הם מתהילים, והיה ראוי להקדים תורה לכתובים. ב. בשו"ע סימן נ"א מבואר שמי שנצרך לדלג מפסוקי דזמרה מדלגים ראשית את שירת הים, ולכאורה הוא בתר איפכא, ששירת הים היא פסוקי תורה, והיה ראוי לדלג את פרקי תהילים, וכי שירת הים עומדת במעלה פחות מפסוקי תהילים. והדברים צריכים ביאור.

נאמר בערב שביעי ש"פ בשנת תש"פ בטלפון [בתקופת הקורונה לא תקפ"ץ], ונכתב על ידי אחד השומעים.

1. והדברים נותנים חיזוק בענין אמירת שירת הים שזוכים לומר בכל יום, הרי יש כאן "השקעה טובה" - מחילת כל העונות! בהגדה של פסח אומרים שירת "דיינו", ובסופה "ובנה לנו את הבחירה לכפר על כל עונותינו", זה הפסגה! והנה כאן מצאנו מכרה זהב כזה - בכל יום! וכמובן, שצריך את התנאים: בשמחה, ולהרגיש כאילו באותו יום עבר את הים, והנה פשוט שכל דרגה של שמחה פריה רב וככל שתגדל כך

ויש מקומות שקורין שירת האזינו, ויש יחידים שקורין שתי השירות הכל לפי המנהג.

וכן בסדר התפילה של הרמב"ם שבסוף ספר אהבה מביא: "ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה ה' אלוקי ישראל וכו'. ברכה אחרונה של אחר פסוקי הזמירות זהו נוסחה: ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי לך נאה ה' אלהינו ואלהי אבותינו וכו', וקורא השירה עד סופה כמנהג המקום". [ולכאורה נראה שכוונתו "כמנהג המקום", ו"הכל לפי המנהג" כלפי אמירת שירת הים או האזינו או שתיהן, אבל לא לגבי המנהג לומר קודם ישתבח או לאחריו].

ומבואר בדבריו ב' חילוקים ממנהגנו וכפי שיטת רוב הראשונים: א. ששירת הים נאמרת אחר ישתבח. ב. שיש נוהגים לומר האזינו במקום שירת הים. והנה לדבריו דאומרים זאת אחר ישתבח שהוא סיום הברכה על פסוקי דזמרה מוכח דאינה שייכת לפסוקי דזמרה, וגם אין לפרש כדברי הטור שהרי אומרים זאת אחר ישתבח וכן שהרי מביא הרמב"ם מנהג שאומרים האזינו, וא"כ צריך ביאור מהו יסוד המנהג לומר שירת הים.

והנה לכאורה קשה עוד בדברי הרמב"ם, איך שרי לומר שירת הים אחר ישתבח והא קי"ל שאסור להפסיק בין ישתבח ליוצר ומקורו בירושלמי ע"י בש"ע סי' נ"ד ס"ב, וכבר עמדו בשאלה זו ע"י בהערה³.

ביאור הזוה"ק שלמעלת השירה הסמיכה ל"צלולת דמיושב"

והנה בערוך השולחן אנהירו לעיינין אור גדול בשיטת הרמב"ם ובכל הענין. ע"י בדבריו בסימן נ"ב ששואל את השאלה שפתחנו בה, וז"ל: ויש לשאול שאלה גדולה, על מה קבעו בפסוקי דזמרה שירת הים אחרי המזמורים והרי תורה קודמת לנביאים וכל שכן לכתובים כדאמרין בשלהי ר"ה לענין פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות, ומבאר, שאולי זה היה טעמו של הרמב"ם ששירת הים אחר ישתבח, שאינה מפסוקי דזמרה, ולכן קבעוה קודם יוצר אור "לאיזה טעם הכמוס עמהם". ותמה: אבל למנהגיני קשה, ומביא מהזוהר הקדוש בפרשת תרומה (קל"א ב') שכבר הק' על סדר האמירה: וז"ל [עיין תרגום בהערה⁴], "בההוא זימנא דמסיימי ישראל שיבחי דאינון תושבחה דדוד, כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא, ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרייתא בתר שבחי דדוד, והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים, וכמה דאקדימת הכי אצטריך לאקדמא (בשירתא), אלא מגו דכנסת ישראל לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב משום הכי אצטריך לומר לה בשירתא דתקונהא והאי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא, ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא, ובגין דא איהי סמוך לצלולת דמיושב כמה דאוקימנא". והדברים ודאי מסתרי תורה,

3. ע"י במג"א (סימן נד) שמביא בשם כתבי האר"י לומר בעשרת ימי תשובה מזמור ממעמקים קראתיך ה' בין ישתבח ליוצר. וסיים המג"א דצ"ע, וביארו המפרשים שכוונתו להקשות שהרי אסור להפסיק בין ישתבח ליוצר. וע"י בדגול מרבבה שם שמביא את דברי הרמב"ם הללו שיש נוהגים לקרות שירת הים ושירת האזינו בין ישתבח ליוצר ע"ש. וכוונתו לכאורה שאותה טענה שטוען המג"א על הכתבים יש לטעון נמי על המנהג שמביא הרמב"ם, ואמנם במגן אברהם חזינן ע"כ שמחלק ביניהם וצ"ב החילוק, וע"י בעמק ברכה (ברכת פסוד"ז) מש"כ בזה.

4. תרגום ע"פ מתוק מדבש: "בזמן ההוא שמסיימים ישראל את השבחים של תשבחות של דוד המלך, אז אומרים השבח של שירת הים כמו שהעמדנו וכו', ואם תאמר שבח זה למה הוא בתיקון האחרון אחר השבחים של דוד שהם בכתובים, והרי תורה שבכתב קדמה לתורה שבע"פ וקדמה לנביאים וקדמה לכתובים, וכמו שהיא קודמת בסדר

אבל לפי ערכנו למדנו כפי שכותב ערוך השולחן "כלומר, דאדרבא מפני גדול מעלתה סמכוה לק"ש וברכותיה שנקרא בלשון הזוהר צלולת דמיושב".

הרי גילה לנו הזוהר הקדוש סוד גדול: שאדרבה, כיון ששירה זו מעולה מכל שאר התשבחות, לכן מסמיכים אותה לצלולת דמיושב, ולא ששירת הים היא אחרי פסוקי התהילים אלא להיפך, שירת הים עומדת לעצמה בסמיכות לצלולת דמיושב. ומיושב היטב שיטת הרמב"ם למה אומרים שירת הים אחר ישתבח, בכדי לסמוך לצלולת דמיושב.

ענין אמירת שירת הים - שירה על מלכות ה'

ונראה לפרש ענין השייכות בין אמירת שירת הים לק"ש וברכותיה, דמבואר בזה יסוד גדול שאין השירה רק הודאה בעלמא, אלא יש בה שבחו של מקום על ענין התייחסות מלכות ה' בעולמינו, שהיא גם ענינה של קריאת שמע הזכרת מלכות ה' וקבלת מלכותו, וכמו שנראה מעיקר השירה, שבתחילתה נאמר "אשירה לה' כי גאה גאה" ובסופה "ה' ימלוך לעולם ועד" ורוב פסוקי השירה עוסקים בגילוי כבוד מלכותו יתברך שנתגלה בעולם ע"י קרי"ס, ואחר השירה אומרים "כי לה' המלוכה וגו' - ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", [ויש שנוהגים לומר אחרי השירה לומר "ובתורתך כתוב שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד"], הרי מבואר ששייכי אהדדי, שטביעת המצרים בים והליכת עם ישראל בחרבה היה גילוי מלכות שמים בעולם. וכמו"כ עצם אמירת השירה ע"י עם ישראל היה קבלת מלכות ה' עליהם, כמו שמפורש כן בנוסח התפילה בברכות ק"ש, שבשחרית אומרים 'שירה חדשה שיבחו גאולים וגו' הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד', ובערבית אומרים 'מלכותו ברצון קיבלו עליהם וגו' בשמחה רבה ואמרו כולם מי כמוכה באלים ה' וגו', וזהו מבט מחודש על שירת הים, שעיקר ענינה אינה הודאה לה' בלבד על הצלתם, אלא שירה על העמדת וגילוי מלכות ה' בעולם, וקבלת מלכותו עלינו.

ענין שירת האזינו בתפילת שחרית

ומעתה יש לבאר נמי המנהג שהביא הרמב"ם שיש שנהגו לומר שירת האזינו, דהנה נראה שאם מדין פסוקי דזמרה, לא שייכא דוקא שירת האזינו לפסוקי דזמרה שענינה לסדר שבחו של מקום, אבל להמבואר בדעת הרמב"ם שאמירת השירה נסמכה לקריאת שמע וברכותיה דשייכת בעיקר לענין מלכות שמים, אם כן מובן שפיר, דהנה שירת האזינו היא כידוע שירה על גילוי דרכי מלכות שמים מתחילת הבריאה ועד סופה שיתגלה לעין כל כבודו יתברך וכמאמר הכתוב (דברים ל"ב ל"ט) 'ראו עתה כי אני אני הוא' וגו', וזהו הדמיון בין ב' השירות, והוא מתוק מדבש. וישוּב שאר הקושיות לפי"ז ע"י בהערה⁵.

ויש להוסיף, די ש לומר שאף לפי מנהגינו שאנו אומרים שירת הים קודם ישתבח, עדיין שייכת שירת הים לישתבח (המשך בעמוד 15)

מעלתה כך היו צריכים להקדים אמירת שירת הים שהיא בתורה שבכתב קודם פסוד"ז שהם בכתובים, אלא מתוך שהשכינה אינה מיתקנת אלא מתורה שבכתב, משום זה צריכים לומר שירת הים שהוא בתורה שבכתב בתחילת תיקונה, לומר סמוך לברכת יוצר שהיא תיקון השכינה".

5. הנה מה שהקשינו מדוע אין שירת הים והאזינו הפסק בין ישתבח ליוצר, ויש לומר דכיון שזה כפתיחה לקריאת שמע הוי מענינא ואינו הפסק, ולא דמי לאמירת שיר המעלות ממעמקים, שעל זה הקשה המג"א [שהובא בהערה 3] שלכאורה הוי הפסק. ומה ששאלנו למה בסדר הדילוגים מדלגים השירה קודם, יש לומר כיון שאינו מדינא דגמרא כמו פסוד"ז אלא ענין אחר מתוקף מנהג וכמו שהביא הרמב"ם בלשונו 'יש מקומות שנהגו' וכו' לכך הוא קל יותר. וביותר מתבארים הדברים לפי מה שהובא לעיל בשם הסבא מסלבודקא שמה שמדלגים על השירה כי ענינה אחר כך בקריאת שמע, ולפמשנ"ת הן הן הדברים,

נדבת הרב יצחק זאב רזונבלט וכו"ב שליט"א חתן הרב אליהו ולדמן שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת בתם תח"י בשעט"מ. יה"ר שיוכז לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים וירוו רב נחת מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

לע"נ מרת תמר ע"ה בת יבדלה"ט הרב יעקב משה שליט"א נלב"ע י"ד בשבט תשע"ד. תנצב"ה

בתוככי משפחתי המאושרת (פרק ו')

עם הבן ואין להחסיר אפילו יום אחד! ואדרבה, יתכן שבמשך השבוע האב טרוד מאד, וגם אינו נפגש עם בניו, ועל כן חשוב שבשבת יקדיש יותר זמן לתת יחס נעים לצאצאיו.

***

הרה"ג רבי שמואל גנוט שליט"א הביא (בי"ג) הוראה מיוחדת ומחכימה שהציע הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לאמא אחת: "סיפור נפלא מסופר על מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל. למעונו נכנסה אשה אלמנה והשיחה את צערה. "כשבעלי היה חולה התאמצתי מאד לסייע לו ולהקל מעליו, אך מחשבותי מטרידות אותי תדיר, לו הייתי מתמסרת אליו יותר ומטפלת בו טוב יותר – אולי הוא היה מתאושש ממחלתו ונשאר בחיים. החלטתי לקבל על עצמי משהו חשוב לעילוי נשמתו. אתאמץ בכל כוחי, ובכך תבוא מנוחה לנפשי". האשה באה להתיעץ מה כדאי לה לקבל על עצמה לעילוי נשמת בעלה.

מרן הגרש"ז זיע"א הגיב ואמר שאכן, זה דבר חשוב וטוב לקבל קבלות טובות לעילוי נשמת בעלה והוא הציע לה שלשה דברים חשובים לחיזוק:

"דבר ראשון, כשתצאי מכאן, קחי בבקשה את כל ילדיך לחנות משחקים, ותקני להם משחק חדש לפי בחירתם ולפי הנאתם. דבר שני: תקבעי לך מנהג מהיום והלאה, ללכת לטיול עם הילדים פעם בשבוע למקום מענין ונעים, שם יוכלו להתרענן ולהחליף כוחות. דבר שלישי: למרות מצבך הקשה, נסי להתגבר בכל כוחותיך על רגשות העצב, כדי להכניס רוח ושמחה בבתיכם."

"וזהו?" שאלה האלמנה ההמומה, שציפתה לסדרת "קבלות" מחמירות בשלל נושאים, ולבסוף? מציעים לה "קבלה" שהיא וילדיה יהיו שמחים..."

"אכן כן", השיב לה מרן זיע"א, "המציאות מוכיחה שילדים שהם שמחים ורגועים – לומדים ביתר התמדה ונוהגים יותר בדרך הנכונה, כשאיפת הוריהם ומוריהם, והם מצליחים יותר בכלליות. אם תיזהרי לקיים את ההנהגות שהצעתי לפניך – הרי בניכם יגדלו נאמנים לה' ותורתו, ומזה תצא נחת רוח הכי גדולה לאביהם בעולם העליון, הרבה יותר משאר תיקונים וסיגופים."

כל השומע מבין שהעצות של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מתאימות לכל ההורים, ה' יברכם!

***

הרבה פעמים, כשאבות שומעים את הדברים הישירים הנ"ל, מגיבים הם מיידית: "אין לי אפשרות, אני טרוד מאד, אין לי פנאי וסבלנות לשיחת התינוקות".

סביר, שהם צודקים, אלא, שחשוב לבאר לפנייהם שאין ברירה אחרת, ושהאלטרנטיבה גרועה פי כמה. מי ש"הסכים להיולד" חתום על "הסכם חבילה" שעליו לתת יחס לסובבים אותו. מי שרצה בכל מאודו להתחתן (ומי לא?) חתם על בניית יחסים חמים, על טיפול ועל אחריות כלפי אשתו ובניו.

נוסיף ונבאר: לכל אחד מאתנו נוח להתעסק עם בני גילו ואחוזת מרעיו. לאברך נעים לדבר בלימוד עם אברכים מהכולל, וגם לעסוק איתם במילי דעלמא, כגון עניני גמחי"ם, או איך לתקן דוד שמש וכו'. ברם, כשמבקשים מאבא להתייחס לבנו בן השלוש שנים, לשחק עם העולל במשחקי ילדות, ולהתעניין ב"שמאטעס" שהילד אסף וקיבץ – זה בהחלט מהוה קושי ברור. ואעפ"כ חובה למצוא את הזמן ואת הדעת וכוחות הנפש, כדי לשפסף את הילד בצדי החמור, או לנדנד אותו על הברכיים, ולהשמיע באזניו ציוץ של צפורים וכו' וכו'. ובעיקר לשמוע את דבריו, ולהקשיב לו... ולהקשיב לו... ולהקשיב לו...

"ושכרך הרבה מאד"

כדי למלא את חובתנו לצאצאינו מתוך הנאה, כדאי שנשים לב לחלקי הבנין המשפחתי.

כמו בכל קשר שיש לנו עם בראוי של הקב"ה צריכים אנו לחדור עמוק לתוך ראשם של כל מי שעומד לידנו ומולנו. לחתור ולהבין איך הצד השני רואה את הדברים, להתבונן מה הוא צריך, לראות מה חסר לו, לא רק כפי הבנתנו שלנו, אלא גם לפי הבנתו שלו.

חלק מרכזי בכל יצירת קשר עם סביבתנו הוא נתינת "יחס" ו"תשומת לב" לכל אדם, ההתנהגות החשובה ביותר היא – "הקשבה" והטיית אוזן ולב לשיחו ושיגו של השני. אין להסתפק רק בהקשבה לדבריו הגלויים. אלא: כשם שלרופא יש כלי האזנה – "סטטוסקופ" – כך נקשיב אנו להבעת הפנים, להמיית הלב של האחר ולצרכיו הנסתרים! ובכל זאת בני ביתנו קודמים לכולם – "הקרוב קרוב קודם" ועניי עירך וביתך קודמים.

***

בהמשך להקשבה וליחס החם והאוהב לצאצאינו, עלינו לפעול ולספק את צרכיהם הרוחניים והגשמיים. חשוב לדעת: אם חלילה נזניח את העשייה דלעיל, אם מפני שאין לנו כח. או – משום שאנחנו עסוקים בקשרים עם אחרים, כגון עם ידידינו הותיקים, ועם המשפחה הרחבה וכו' – עלולים אנו למצוא את עצמנו ואת ילדינו בנקודות "חֶסֶר" – ואפילו נזקים בלתי הפיכים, שהשם ישמור! לפיכך: החכם עיניו בראשו, וחכם רואה את הקיים בהווה ואת מה שעתידי להוולד.

***

אמא היוצאת לגינה עם צאצאיה, רוצה בעצמה לנוח גם כן על הספסל, טבעי! וצודק! ואז היא משוחחת עם חברותיה האמהות. טבעי! והגון! אלא שבין לבין, אם הילד מחפש "צומי" – דהיינו "תשומת לב", והוא מבקש להתרפק על אמו, ושהאמא תנדנד אותו, אז יש לחלק את הזמן באופן שהילד יקבל גם כן את חלקו! אמא "שייכת" בראש ובראשונה לילדיה! כמובן יש גם שיקולי "איזון" ו"שמירת גבולות" כדי שהילד לא "ינדנד" ללא הרף. **ברומה**, גם האבא העסוק בתורה ובמצוות, ו"השתילי זיתים" שלו "מנדנדים" ורוצים "צומי" – "תשומת לב" ושהוא ישחק איתם לפני השינה, או שישמע את קשייהם ותלונותיהם, תוך כדי שהוא מדבר בלימוד עם רעהו מהכולל. כעת צריך האבא לבדוק את ההלכה ולזכור שאבא שייך בראש ובראשונה לילדיו! ו"גידול הבנים" דוחה לפי הענין גם תלמוד תורה.

***

תלמיד חכם פנה אל מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בקושיה: במסכת שבת (דף קנ"ד): מובא שהאמורא רבה הרכיב ושפסף את בנו על צידי גבו של חמור בשבת כדי לשעשע את התינוק. ופעולה זו אין בה איסור אפילו מדרבנן. רבה לא הצניע את פעלו זה שהרי אביי (בגמ' סם) ראה את רבה בשעת מעשה. **ותמה** אותו תלמיד חכם: לשם מה הוצרך רבה לעשות כן? וענהו מרן הגרא"ל: האב מופקד על חינוך בניו, ולהצליח בכך צריך שלאבא יהיה קשר עם בנו, ולכן צריך הוא לפעול מעשים שיגרמו הנאה לתינוק! (גם אביי, שצפה במעשה של רבה, הסכים עם רבה ורק הקשה שהפעולה אסורה מצד הדין).

וזהו אותו האמורא רבה, שעליו מסופר במסכת יומא (עה): שהיה קונה לבנו כלים פחותים כדי שישברם התינוק וימלא תאותו.

ויש להוסיף בזה, דלכאורה יש לטעון ש"מותר" לרבה לדלג יום אחד בשבוע, שמא יש צד איסור בשימוש בחמור בשבת, ובשבת יותר על השעשוע של הילד. או שימצא שעשוע המותר. אלא שמוכח ממעשהו של רבה שצריך לשמור בכל יום על הקשר

התיצבו וראו את ישועת ה'

וְלִפְיִי מתבאר מה שנאמר לעם ישראל בעמדם על ים סוף 'התיצבו וראו', שהרי מצבו של עם ישראל באותו הזמן היה קשה מאוד, וכמבואר בחז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל) שפרעה לקח עימו מרכבות עם סוסים אבירים, ועליהם שלוש חיילים גיבורים כנגד כל אדם מישראל, כמו שכתוב "שש מאות רכב בחור ושלישים על כולו", וכולם רדופי ריגשות שנאה ונקמה, ובני ישראל נתייראו מאוד, וכמאמר הכתוב (שמות י"ד) "ופרעה הקריב, וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד".

ובנוסף אומרים חז"ל (שמו"ר כא, ה) "תלו עיניהם לשמים וראו שרן של מצרים פורח באויר, כיון שראו אותו נתייראו הרבה שנא' וייראו מאד..."

ישם בהמשך "באותה שעה היו עומדים ולא היו יודעים מה לעשות, והיה הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר שנא' סגר עליהם המדבר... תלו עיניהם לאביהם שבשמים".

ובמדרש בשיר השירים (מדרש רבה ב, ל) "תני דבי ר' ישמעאל בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין, ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנזקיק הסלע ומצאה שם הנחש מקנן, ונכנסה לפניו ולא היתה יכולה ליכנס שעדין הנחש מקנן, תחזור לאחוריה לא תהי יכולה שהנץ עומד בחוץ, מה עשתה היונה התחילה צווחת ומטפחת באגפיה כדי שישמע לה בעל השוכך ויבוא ויצילה. כך היו ישראל דומים על הים, לירד לים לא היו יכולים שעדיין לא נקרע להם הים, לחזור לאחוריהם לא היו יכולים שכבר פרעה הקריב, מה עשו? וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'", מיד 'ויושע ה' ביום ההוא'".

ובמצב הזה, שלא היה שום פעולה שיכלו לעשות, אז נאמר להם "התיצבו וראו את ישועת ה'", שצריכים לאמץ את כל כוחות הנפש של האדם, ולהתאמץ בכל החוזה רק להאמין ולבטוח בה', ולעמוד ולצפות לישועה שתבוא מאת ה'.

ובאמת כך עשו בני ישראל ועי' זה ניצלו, וכדאיתא בזוה"ק (שמות דף נג ע"ב) "ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וכי עד השתא לא האמינו בה' והכתיב 'ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', אלא מאי ויאמינו? ההוא מילה דאמר משה אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'", שבאמת עם ישראל עשו כך והאמינו בה' ובמשה עבדו, והתיצבו לראות בישועת ה'.

ובמכילתא (בשלה פרשה ב') "ד"א 'התיצבו וראו את ישועת ה' אמרו לו אימתי, אמר להם למחר, אמרו לו משה רבנו אין בנו כח לסבול, התפלל משה באותה שעה והראה להן הקב"ה תורמיות תורמיות של מלאכי השרת עומדים עליהם". ובמדרש הגדול (מובא במדרש ליל שימורים) איתא שהראה להם תשע מאות מליארד מלאכי חבלה שמוכנים להלחם במצרים.

ועי' התייצבות זו זכו ישראל לרוח הקודש, כדברי המכילתא (שם פרשה ו') "בשכר שהאמינו אבותינו בה' זכו ושרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, שנא' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ונאמר אז ישיר משה ובני ישראל".

ועוד שם במכילתא (פרשה ב') 'התיצבו וראו וגו' אמר להם משה היום שרת עליכם רוח הקודש, שאין יציבה בכל מקום אלא רוח הקודש, שנא' 'ראיתי את ה' נצב על המזבח', ואומר 'ויבוא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל', ואומר 'קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצוונו', ואומר 'ותתצב אחותו מרחוק' ששרתה עליה רוח הקודש".

"ויאמר" משה אל העם אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות י"ג פסוק י"ג-י"ד).

אלו הם דברי משה רבינו ע"ה אל עם ישראל לפני קריעת ים סוף, בעת שהיו במצב של צרה גדולה, שמצרים רודפים אחריהם והים לפניהם וסגר עליהם המדבר' - "אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה'".

יש להתבונן מהו הענין של 'התיצבו וראו', כיצד מתיצבים? איזו פעולה היה עליהם לעשות בשביל לזכות ולראות את ישועת ה'.

המלבי"ם בס' יאיר אור (ערך אות עי"ו אות ו) מגדיר את המילה "נצב" שהיא עמידה לצורך, דהיינו שיעצור ויעמוד במקום הזה לפעול או להתפעל, ומורה על עמידה לאיזה תכלית, וכמש"כ גבי אליעזר (בראשית כ"ד י"ג) שהיה "נצב על עין המים" וענינו שעמד במקום לתכלית מציאת הזיווג ליצחק.

ועד"ז מבאר הרש"ר הירש זצ"ל בפ"י על התורה "התיצבו, בעמידה שיש עמה ציפיה" ומשווה זאת למה שנאמר (שמות ב, ד) אצל מרים הנביאה בעת שמשה רבינו היה בתיבה - "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו".

ומבאר שם, שהענין בשני מקומות אלו הוא, שאין ביד האדם לעשות כלום להצלתו, ולכך יש בהם התייצבות לציפיה בלבד, והיא התייצבות האדם בידיעה שאין בידו לעשות יותר מאשר לבטוח בישועת ה' ולצפות ולראות כיצד ובמה יעשה את הישועה, והפעולה היחידה הנדרשת מן האדם ברגע גדול כזה הוא ל'התייצב' שזו פעולה המופנית אל פנימיותו, המביאה את האדם למצב של מנוחה ולעמידה של ציפיה שקטה.

כדי להבין את המשמעות של 'התיצבו וראו' שנאמר לפני קריעת ים סוף, יש להרחיב בדוגמא שהביא הרש"ר הירש ממרים הנביאה.

במדרש רבה (שמות א, כב) איתא "ותתצב אחותו מרחוק" למה עמדה מרים מרחוק, אמר רב עמרם בשם רב לפי שהיתה מרים מתנבאת ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל, כיון שנולד משה נתמלא כל הבית אורה, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה בתי נתקיימה נבואתיך וכו' וכיון שהטילוהו ליאור עמדה אמה וטפחה על ראשה אמרה לה בתי והיכן נבואתך, והיינו דכתיב 'ותתצב אחותו מרחוק' וגו' לדעת מה היא בסוף נביאותה".

ובמדרש משלי (פ' ל"א) "חגרה בעוז מתניה זו מרים וכו' עמד אביה וטפח לה על ראשה ועמד ומרקק בפניה ועכ"ז מתאמצת בנבואתה", זה היה המצב של מרים הנביאה באותה שעה, שראתה שבדרכי הטבע אין קיום לנבואתה.

ובמצב זה נאמר 'ותתצב אחותו מרחוק' לראות בקיום נבואתה, וכפי שמבאר הרב הירש, שכשיש מצב שאין שום פעולה שאפשר לעשות אלא רק לבטוח בה', הרי שבשעה זו יש לעמוד ולהתאמץ באמונה ובטחון שהיחיד שיכול לעזור בשעה כזו הוא רק הקב"ה לבדו, ולצפות לראות בישועה שתבוא, וזו היא ה'התייצבות'.

נדבת הרב מאיר רבינא ורב' שליט"א לוגל השמחה השדויה במעונם בנישואי בתם הכלה ומצות יה"ד שיגדל לתלמיד חכם מורה הוראה בישראל ויזכו לדחות ממנו ומכל יוצ'ה רב נחת מתוך בריות נופא ונורא מעליא. ויתברכו בכל מילי דמיטב ברג' העליה לתורה בשב"ק בביהמ"ד קוית' ה', לאחר התפילה תקיים א"ה שמחת הבר מצוה באולם שעי' ביהמ"ד

נדבת הרב עזריא קנזביץ ורב' שליט"א לוגל השמחה השדויה במעונם בנישואי בתם הכלה תח' עיב' החתן הרב דוד קדם היו בשעתו. יה"ד שיעלה הזיווג יפה יפה, התפארת כרם בית ישראל, ויתברכו בכל מילי דמיטב ברג' שעות השבת שבע ברטות יתקיימו בביתם רח אור החיים 50

זכות אותה 'התייצבות', שהיא חיזוק כל הכוחות אל הציפיה לישועה מאת ה', מתוך ידיעה שאין עוד מלבדו ואין שום מוצא כלל, זוכים לרוח הקודש, ואז הקב"ה מראה להם את דרכי הישועה.

ובהגדת שיח יצחק (לר' יצחק מלאצן זצ"ל) כתב שבני ישראל בזמן יציאת מצרים היו צדיקים בפנימיותם - שהיו מאמינים בני מאמינים, אלא שבחיזוניתם עכ"פ חלק מהם נמשכו אחר המצרים מחמת קושי השעבוד, והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, ומ"מ לא נכנסו לשער החמישים, כיון שעומק פנימיותם היה בקדושה, ואם לא היו יוצאים ממצרים היתה גם הנקודה הפנימית נפגמת ולא היו ראויים להגאל.

ובעת שעמדו על ים סוף היה קיטרוג עליהם שהללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, וכדברי רש"י [שמות י"ד - ט'] "מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם המצרים". ולהינצל מדין זה הוצרכו למבחן האם הפנימיות שלהם נשארה בקדושתה, ולכך הביאם הקב"ה אל המצב הזה של 'יונתי בחגווי הסלע', בכדי לבחון את פנימיותם, אם חזקים בעומק ליבם באמונה וביטחון בהי"ת. ולכן הוצרכה הצעקה שבאה מעמקי הלב, ודווקא מתוך הצרה באה לידי ביטוי הפנימיות העמוקה, וע"י ה'התייצבו וראו את ישועת ה'" הראו שבפנימיותם הם בוטחים בהי"ת ועומדים ומצפים לישועת ה', וכך זכו בדין ונקרע להם הים וזכו לרוח הקודש ולומר שירה לפניו יתברך.

ומוסיף על כך בספר שירת דוד (למו"ר הגאון ר' דוד הקשר זצ"ל, פרשת בשלח) שאצל דתן ואבירם המצב היה ממש להיפך, שבחיזוניתם היו כצדיקים, אבל בפנימיותם היו נגועים ומקולקלים. ובזמן שנעמדו לפני פי החירות וכן בזמן שלא היה אוכל במדבר פרצה הפנימיות שלהם, והמבחן הוכיח על פנימיותם המקולקלת, וכמו שכתוב "דתן ואבירם יצאו נצבים" ופירש רש"י "בקומה זקופה לחרף ולגדף", ובזה הפסידו חלקם בעוה"י ובעוה"ב.

וכאשר נתחזק יחדיו בצעקה אל ה' ובאמונה וביטחון, ונתייצב בציפיה לישועת ה', בזה תתעורר זכות האבות, ונהיה ראויים להינצל ואף לזכות לדרגות גבוהות עד רוח הקודש.

וכדאי לדעת מה שכתב מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל (ימלא פי תהילתך, אמונה עמוד תכ"ו) "וצריכים להתבונן, דאע"פ שזה מצב של צרה ח"ו, מ"מ מצד שני לאחר שנמצאים בצרה ומנצלים את זה, יכולים להיות מאושרים שיכולים לזכות במה שא"א לזכות באופן רגיל, וכפי שיותר יתרוממו יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם על המתרומם ועל הכלל כולו".

נסיים בדברי השפת אמת (מובאים בלקט רשימות להגה"צ ר' נתן וכטפוגל זצ"ל על תפילה) על אותם פסוקים שפתחנו בהם.

'אל תיראו' - לא לפחד מבלבולי היצר, ולהשאר בבהירות האמת. **'התייצבו'** - לשלוט על כוחות האדם.

'וראו את ישועת ה' - להרגיש תלות מוחלטת בקב"ה ולקוות ולצפות רק לישועתו.

ונזכה בקרוב לכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' בב"א.

בענין אמירת שירת הים בכל יום המשך מעמוד 12

והעולה מן הדברים: דבמה שאומרים שירת הים בסדר התפילה יש בזה ג' שיטות: שיטה א', שהשירה שייכת לפסוד"ז מאחר שנכלל בה דברי שבח של יציאת מצרים וקרי"ס. שיטה ב', מש"כ הטור שיש שייכות בין 'ויברך דוד' ושירת הים לישתבח. שיטה ג', מבואר ברמב"ם שנהגו לומר או שירת הים או האזינו אחר ישתבח, ונת' שיש לפרש את דבריו שהוא משום הסמיכות לקר"ש וברכותיה שענינם הוא קבלת עול מלכותו יתברך. וה' יזכינו לקבל עלינו עול מלכותו באמת.

ולקריאת שמע, [וכן מבואר להדיא בדברי הערוך לשולחן שהובא לעיל], שהנה העירו לנכון דמהוהר גופיה משמע לכאו' לא כהרמב"ם שאומרים את השירה אחר ישתבח, מהא גופא שהקשה הזוהר למה מקדימים פסוקי התהילים לשירה הרי שסבר שענינה מצד פסוקי דזמרה ולא מענין קריאת שמע, וצ"ל שבאמת אזיל הזוה"ק שיש לשירה שייכות לפסוקי דזמרה מצד שבח, ואלא מה שמקום האמירה הוא בסוף פסוקי דזמרה הטעם כמש"כ הזוה"ק שהוא מחמת שיש לו שייכות לקריאת שמע והיינו לקבלת עול מלכות שמים, וכש"נ.

שאף השירה באה בשביל הזכרת מלכות שמים, והזכרה זו מתקיימת בעיקר באמירת ענין קרי"ס ושאמרו בני"י שירה בקריאת שמע וברכותיה, ששם עיקר מקומה והווי תרוויהו ענין א' של

נדבת הרב יצחק אפנ"ר וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם באירוסים בנם הבח"ח יהודה נ"ו עב"ג בת הרב יעקב אללוף שליט"א בשעת"מ. יה"ד שיעלה היוונג יפה יפה, לתפארת כרם בית ישראל, ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

בית הוראה
'קהל עדת חרדים' אופקים

.....

הודעה חשובה

בתקופת ימי השובב"ם הבעל"ט ועד פורים
תתקיים קבלת קהל בימי חמישי בערב
עד השעה 22:00

לעילוי נשמת הגאון הצדיק שמשחר נעוריו ועד אחרית ימיו
היה לבת אש קודש לעבודת ה' ביראה באהבה ובשמחה, פה
מפיק מרגליות

רבי יעקב יצחק ב"ר אברהם צבי גלינסקי זצוק"ל
ראש ישיבת בית יוסף נוברדוק - חדרה
נלב"ע ע"ב שבט תשע"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י נכדו ידידנו הרב משה לוי שליט"א

כסא דנחמתא

נשגד לידידנו היקר העומד לימין הגליון
הרב יהודה איפרגן שליט"א
המסודר מאד מידי שבוע למען יצא תח"י דבר נאה ומתוקן.
עם פטירת אמו הדגולה
מרת תמר בת אסתר ע"ה
בהמשך מעשיך הגדולים תנוחם ולא תדעו עוד צער
המערכת

לדעת לחיות!

מה מברכים על 'פירה אינסטיטוט', (אבקת תפוחי אדמה עם מים)
יין שמעורבים בו חומרים שונים - האם ברכתו 'הגפן'?
מה מברכים על לביבות העשויות מתפוחי אדמה
האם מברכים הגפן על מיץ ענבים מפוסטר?
מה מברכים על מיץ לימון המעורב בסוכר?
באיזה מקרה מברכים על מלפפון 'השכל'?
איילו זיתים עדיף לאכול רק בתוך סעודה?
באיזה אופן יברך שהכל על מיץ תפוזים
מה מברכים על 'פירה' תפוחי אדמה?
מה מברכים על קליפות הדרים?
מה מברכים על ריבת אתרוגים?
מה מברכים על בצק לא אפוי?
מה מברכים על קליפות תפוח?
מה מברכים על לימון?

הצטרף עכשיו ללימוד
הלכות ברכת הפירות

ואי"ה בשנה הבאה ט"ו בשבט אצלך יראה אחרת

לעילוי נשמת הגאון הצדיק

הרב ישעיהו משה ב"ר יוסף הלוי הורביץ זצ"ל
משגיח בישיבה הגדולה ביתר עילית
נלב"ע ב' שבט תשע"ב
תנצב"ה

הונצח ע"י תלמידו הרב מנחם מנביץ שליט"א

בליל שבת קודש בין קבלת שבת למעריב

ישאו דברים הרבנים הגאונים

אודר אביעזרי - מורנו מרא דאתרא שליט"א
חניכי הישיבות (פריקט) - הרב ישראל שמחה אברמסון שליט"א
חניכי ישיבות (שושנים) - הרב מנחם בוסקילה שליט"א
קריית ה' (א) - הרב אברהם פולק שליט"א
קריית ה' (ס) - הרב יהונתן פרלמן שליט"א
שוית ה' - הרב צבי וילנסקי שליט"א רב ביהמ"ד
שערי תפילה - הרב מרדכי ליבר הלוי כהן שליט"א רב ביהמ"ד
תפארת תורה - הרב שלמה לוי שליט"א רב ביהמ"ד

לתשומת לב הוצאות הדפסת הגליון מרובות. לתרומות,

הקדשות והנצחות 0527679598 או בנדרים פלוס:

[עניינים נחוצים - תורת רבותינו שבדרום](#)

לע"נ הרב יהושע זליג ב"ר אברהם חיים וולמן ז"ל

נלב"ע ט"ז בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

הנצח ע"י נכדיו ה"ה הרב יוסף צבי שולץ שליט"א, הרב יהושע
זליג וולמן שליט"א, הרב ידידיה קושניר שליט"א, הרב ברוך ליבמן
שליט"א, הרב יקותיאל בן גד שליט"א

לע"נ רבי צבי ב"ר נחום לדרר ז"ל

נלב"ע י"ז בשבט תשנ"ב

הונצח ע"י חתנו רבי איתן נחום וינשטיין שליט"א

לע"נ האיש הכשר

הרב ישראל מאיר ב"ר אליעזר הלוי הורביץ ז"ל

ממקימי עולה של תורה בבאר שבע

נלב"ע כ"ב שבט תשע"א. תנצב"ה

הונצח ע"י בנו הרב שלמה הורביץ שליט"א

וחתנו הרב ישראל יוליס שליט"א

לע"נ הרב משה אהרן ב"ר שמואל יונגרייס ז"ל

נלב"ע כ' בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

הנצח ע"י נכדיו ה"ה הרב ישראל יוליס שליט"א, הרב אשר זרעקי
שליט"א, הרב יוסף צבי שולץ שליט"א, הרב חיים יוליס שליט"א,
הרב אברהם ישעיהו יונגרייס שליט"א, הרב ישעיהו פישר שליט"א,
הרב ידידיה קושניר שליט"א, הרב יקותיאל בן גד שליט"א, הרב
ברוך ליבמן שליט"א, הרב יהושע זליג וולמן שליט"א

לארבי ושוחרי התורה בקהילתנו הק'
הצעאים לשעור דבר ה'
וחפצים לדעת את הדרך ילכו בה
ואת הצעשה אשר יעשו

שמחים אנו להגיש

את זמני ונושאי השיעורים
הנמסרים בימי השבועיים מפני

מורנו **הגר"י טשזנר** שליט"א

הלכות ברכת הפירות

בימים א' - ה' בשעה 21:00 - 20:30
בביהמ"ד קוותי ה' (היכל שמואל)

הלכות טהרה

בכל ליל שושני בשעה 22:15 - 23:00
בביהמ"ד 'שערי תפילה'

ענייני תפילה

בכל מוצאי שבת קודש בשעה 21:15 - 20:30
בביהמ"ד קוותי ה'

ולא יהיה עסק כל העולם
אלא לדעת את ה' בלבד
כי מלאה הארץ דעה את ה'
כמים לים מכסים
בברכת התורה

ניתן להאזין לשיחות ודרשות מרבני הקהילה שליט"א

בטלפון 0799-400-442